

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Poslední rozloučení s kněžnou Marií
Eleonorou Windischgrätz**

Simona Rubášová

Vedoucí práce: Mgr. Eva Mušková, Ph.D.

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, dne 2. července 2012

.....

Obsah

Úvod.....	4
1. Marie Eleonora Windischgrätz.....	9
2. Poslední rozloučení s kněžnou Marií Eleonorou Windischgrätz.....	12
2.1. Převoz ostatků, přípravy na pohřeb.....	12
2.2. Pohřeb.....	15
2.3. Přenesení ostatků z Tachova do Kladrub.....	21
3. Závěť.....	25
4. Dědictví.....	31
Závěr.....	38
Resumé.....	40
Seznam použitých pramenů a literatury.....	41
Seznam příloh.....	46

Úvod

Předmětem mého badatelského zájmu je osobnost Marie Eleonory, rozené princezny Schwarzenberg, provdané kněžny Windischgrätz, a zejména její nešťastná smrt, k níž došlo během bouřlivých událostí roku 1848 v Praze. Jistě nebude nijak nadnesené konstatování, že právě tato tragédie z ní učinila nejznámější oběť této revoluce v českých zemích a tím jí zajistila slávu a „nesmrtelnost“.

Cílem mé bakalářské práce je podrobně popsat události následující po smrti kněžny Marie Eleonory. V úvodu práce však považuji za účelné načrtnout život Marie Eleonory a události vedoucí k jejímu (s velkou pravděpodobností náhodnému) zastřelení. V hlavní části práce se budu zabývat převozem těla zemřelé kněžny na tachovské panství Windischgrätzů a jejím zdejším pohřbem.¹ Závěr této kapitoly bude věnován vybudování nové rodové hrobky v Kladrubech² a následnému přenesení ostatků Windischgrätzů včetně Eleonory z Tachova do Kladrub. Dále se budu soustředit na rozbor závěti zesnulé kněžny a na rozdělení majetku mezi pozůstalé. V otázce pohřbu kněžny nejde o téma zcela neprobádané, ovšem pokusím se na základě pramenného studia doplnit řadu neznámých detailů a zejména korigovat některé často přejímané omyly. Průběh přenesení ostatků příslušníků rodu Windischgrätzů do nové rodinné hrobky a jednání o rozdělení pozůstalosti po zemřelé kněžně dosud nebyly předmětem historického badání.

Mým prvotním záměrem bylo zabývat se především samotným zastřelením kněžny Marie Eleonory a vyšetřováním této události. Po kritické analýze dostupných pramenů a literatury, jsem došla k závěru, že mé bádání by v tomto směru s velkou pravděpodobností nepřineslo žádné nové výsledky. Dále jsem ve svém výzkumu prozatím nevěnovala pozornost rozboru ohlasů na smrt kněžny v dobovém tisku,

¹ Tachov byl hlavním sídlem rodu Windischgrätzů v Čechách od roku 1784, kdy jej po vymřelých hrabatech Losech z Losinthalu získal Josef Mikuláš Windischgrätz. Základní přehled o působení Windischgrätzů v Tachově podává PROCHÁZKA, Zdeněk. *Tachov město. Historicko-turistický průvodce č. 8*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2007. ISBN 978-80-86125-12-1.

² Obec Kladruby u Stříbra, od roku 1825 panství Windischgrätzů. Benediktinský klášter Kladruby byl založen roku 1115 knížetem Vladislavem I. V roce 1785 jej nechal císař Josef II. zrušit. Někdejší klášterní panství odkoupil v dražbě roku 1825 kníže Alfréd I. Windischgrätz, o rok později koupil také kostel a budovu konventu. Ta byla přestavěna na pivovar, jenž svoji činnost zahájil v roce 1864. Do Kladrub Windischgrätzové přesídlili až roku 1934, poté co tachovský zámek připadl státu. V roce 1945 byl majetek rodině Windischgrätzů na základě Benešových dekretů zkonfiskován. K dějinám kladrubského kláštera více WESCHTA, Wilhelm. *Kladrub. Geschichte des Klosters und der Stadt*. Dinkelsbühl: Heimatkreis Mies – Pilsen, 1966. ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-STYLIZACE spol. s r. o., 1995. Kvalitní publikované monografické zpracování ke klášteru Kladruby chybí.

případně i soudobé literatuře, dochované korespondenci, či kondolencích. Zpracování tak rozsáhlé pramenné základny je totiž velice časově náročné a svou šíří výrazně přesahuje obsahové možnosti bakalářské práce.

K získání všeobecného přehledu o revolučním dění roku 1848 v Čechách jsem využila hned několik publikací, za nejpřehlednější a pro mne nejužitečnější považuji práce Josefa Polišenského,³ Františka Roubíka⁴ a Arnošta Klímy.⁵ V této souvislosti je možná na místě s jistou lítostí konstatovat, že moderní česká historiografie toto téma poněkud opomíjí.⁶ Pro orientaci v historii rodu Schwarzenberg mi posloužily přehledy Antonína Markuse⁷ a Jiřího Záloly.⁸ K problematice dějin rodu Windischgrätz podrobné monografické zpracování v českém jazyce neexistuje, je však možné se opírat o velmi důkladnou práci rakouských historiků Hannese Stekla a Marije Wakounig.⁹ K základnímu přehledu postačí rovněž příručka Petra Maška.¹⁰ V případě obou šlechtických rodin se také vyplatí nahlédnout do Ottova slovníku naučného.

Samostatnou biografii kněžny Marie Eleonory Windischgrätz bychom v literatuře hledali marně. Jejímu dětstvím se však okrajově věnuje kniha Mileny Lenderové, která se soustředila na její matku, Paulinu ze Schwarzenbergu,¹¹ a částečně též diplomová práce Petry Kulhánkové, obhájená roku 2005 na Historickém ústavu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.¹² Tato diplomová práce se zabývá také vzděláním, zájmy, sňatkem i manželstvím kněžny Eleonory, ale obsahuje mnoho nepřesností a chybných interpretací pramenů. Jistě by se vyplatilo prameny, které k životu kněžny Eleonory nabízí fond Rodinný archiv Windischgrätz v nepomucké pobočce SOA Plzeň (viz níže), projít a zpracovat znovu.¹³ Nezpochybnitelným

³ POLIŠENSKÝ, Josef. *Revoluce a kontrarevoluce v Rakousku 1848*. Praha: Svoboda, 1957.

⁴ ROUBÍK, František. *Český rok 1848*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1948.

⁵ KLÍMA, Arnošt. *Rok 1848 v Čechách*. Praha: Svoboda, 1948.

⁶ Světlou výjimku z poměrně nedávné doby představuje inspirativní kniha RANDÁK, Jan. *Kult mrtvých. Smrt a umírání v revoluci 1848*. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-970-8.

⁷ MARKUS, Antonín. *Rod knížat ze Schwarzenberku*. Třeboň: Svaz českých úředníků a zřízců knížete ze Schwarzenberku, 1936.

⁸ ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991.

⁹ STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, s. především 39-41, 103-105, 243-247.

¹⁰ MAŠEK, Petr. *Modrá krev. Minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá Fronta, 1992. ISBN 80-204-0346-9.

¹¹ LENDEROVÁ, Milena. *Tragický bál. Život a smrt Pavlíny ze Schwarzenbergu*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-657-6.

¹² KULHÁNKOVÁ, Petra. *Marie Eleonora Windischgrätzová. Život šlechtičny v 1. polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2005.

¹³ Sama bych se o to ráda pokusila například v rámci své diplomové práce.

přínosem diplomové práce Petry Kulhánkové však zůstává edice Eleonořina cestovního deníku z roku 1806.¹⁴

Již zmíněná literatura zabývající se obecně problematikou revolučního roku 1848 se o smrti kněžny Marie Eleonory zmiňuje pouze okrajově. Její autoři se zpravidla omezují na konstatování, že 12. června 1848 byla nešťastnou náhodou zastřelena manželka velícího generála, když přistoupila k oknu v budově velitelství na Ovocném trhu. Podrobněji se zastřelením kněžny Eleonory zabývala pouze Anna Bajerová ve svých pracích z let 1919 a 1920.¹⁵ Z nich také čerpal o necelých padesát let později známý autor literatury faktu Miroslav Ivanov.¹⁶ Oba zmínění autoři se mimo jiné podrobně věnují vyšetřování celého případu, především zatčení a vyslýchání obviněného a posléze propuštěného studenta Maxmiliána Mauxe. V roce 2002 vypracoval Kriminologický ústav policie ČR v Praze na žádost Muzea policie ČR balistickou zprávu ve věci zastřelení kněžny Marie Eleonory Windischgrätz.¹⁷

Anna Bajerová ve své práci popisuje také pohřeb Marie Eleonory,¹⁸ který ovšem do značné míry neodpovídá tomu, co jsem v archivních pramenech našla. Jelikož autorka ve své práci neuvádí, odkud své informace získala, nelze určit, s jakými prameny vůbec pracovala. Přitom jsem přesvědčena, že jiné archivní prameny, které by pohřeb kněžny popisovaly, kromě těch, které jsem měla k dispozici, přinejmenším v českých archivech neexistují. Je možné, že Anna Bajerová čerpala z dobového tisku či nějakých svědeckých pamětníků, ovšem zatím se mi tyto její zdroje nepodařilo identifikovat. Každopádně jsem přesvědčena o tom, že mnou níže předložená verze je autentičtější a věrohodnější. O stručnou rekonstrukci pohřbu se ve své diplomové práci pokusila také Petra Kulhánková. Využívala při tom stejné prameny jako já, ovšem velmi výběrově¹⁹ a navíc se při jejich excerpci a zejména interpretaci dopustila opět několika chyb.

¹⁴ KULHÁNKOVÁ, Petra. *Marie Eleonora Windischgrätzová. Život šlechtičny v 1. polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2005, s. 74-85.

¹⁵ BAJEROVÁ, Anna. *Z české revoluce 1848*. Praha: F. Topič, 1919, s. 44-57; BAJEROVÁ, Anna. *Svatodušní bouře v Praze r. 1848 ve světle soudního vyšetřování*. Plzeň: Karel Beníšek, 1920, passim.

¹⁶ IVANOV, Miroslav. *Podivuhodné příběhy*. Praha: Práce, 1979. Vesměs výlučně z díla Anny Bajerové vycházel v pasáži týkající se nějak Marie Eleonory Windischgrätz také již zmíněný RANDÁK, Jan. *Kult mrtvých. Smrt a umírání v revoluci 1848*. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-970-8.

¹⁷ Jeden z výtisků této zprávy je uložen v SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz (podle informací pracovníků není zařazen do žádného z fondů).

¹⁸ BAJEROVÁ, Anna. *Z české revoluce 1848*. Praha: F. Topič, 1919, s. 50-51.

¹⁹ Opomenuta byla zejména kronika tachovského děkanství (viz níže). KULHÁNKOVÁ, Petra. *Marie Eleonora Windischgrätzová. Život šlechtičny v 1. polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2005, s. 67-69.

Petra Kulhánková se věnovala rovněž rozboru závěti kněžny Marie Eleonory, ale i zde je její interpretace v mnohém nepřesná a hlavně vychází jen z jednoho opisu závěti, druhý dochovaný naprosto opomenula.²⁰ Publikován obsah závěti prozatím nebyl. Literatura se zmiňuje v podstatě jen o existenci poslední vůle.²¹

Ještě než stručně představím ony již několikrát zmíněné prameny, považuji za potřebné zmínit alespoň základní regionální literaturu. Velmi solidní přehled dějin města Tachova, kde byla kněžna pochována, podává průvodce Zdeňka Procházky.²² Vedle toho lze vycházet z prací starších německých historiků, např. z díla Josepha Stocklöwa.²³ Novější a zároveň podrobnější zpracování dějin Tachova ovšem stále chybí. K dějinám Kladrub a kladrubského kláštera jsem čerpala z prací Wilhelma Weschty,²⁴ Jiřího Čechury²⁵ a z nedávno vydané rozsáhlé práce kolektivu autorů pod vedením Karla Nováčka.²⁶ Stejně jako v případě Tachova, i zde postrádáme nějakou podrobnější syntézu.

Jak již bylo zdůrazněné, tato bakalářská práce je založena především na pramenech. Na prvním místě je třeba jmenovat rozsáhlý fond Rodinný archiv Windischgrätz,²⁷ který je uložen ve Státním oblastním archivu Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku. Orientaci v něm usnadňuje článek Gustava Hofmanna,²⁸ který tento fond pořádal a je tudíž také autorem jeho inventáře.²⁹ Pro svoji bakalářskou práci jsem excerpovala celkem pět kartonů archiválií,³⁰ přičemž klíčové jsou zejména kartony č. 442 obsahující dvě důležité složky s označením *Úmrtí a Majetkové záležitosti*,³¹ a č. 26 s názvem *Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře*.³²

²⁰ Viz níže kapitola 3.

²¹ STOCKLÖW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau*. Tachau: Hermann Holub, 1878, s. 217.

²² PROCHÁZKA, Zdeněk. *Tachov – město. Historicko-turistický průvodce č. 8*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2007. ISBN 978-80-86125-12-1.

²³ STOCKLÖW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau*. Tachau: Hermann Holub, 1878.

²⁴ WESCHTA, Wilhelm. *Kladrau. Geschichte des Klosters und der Stadt*. Dinkelsbühl: Heimatkreis Mies – Pilsen, 1966.

²⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-STYLIZACE spol. s. r. o., 1995.

²⁶ NOVÁČEK, Karel a kol. *Kladrubský klášter 1115-1421. Osídlení-architektura-artefakty*. Plzeň: ZČU, 2010. ISBN 978-80-87271-18-6.

²⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond Rodinný archiv Windischgrätz (dále jen RA Windischgrätz).

²⁸ HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 411-551.

²⁹ HOFMANN, Gustav. *Rodinný archiv Windischgrätzů 1226-1945*. I-IV. Inventář k fondu (strojopis). Klatovy: Státní oblastní archiv, 1970-1975.

³⁰ Kartony č. 26, 29, 378, 381, 442.

³¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Inv. č. 1684. Majetkové záležitosti.

³² SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře.

Na základě inventáře jsou pro téma mé práce významné ještě další dva kartony. Karton N 436 by měl obsahovat osobní památky kněžny Marie Eleonory včetně fotografie na úmrtním loži.³³ Jde patrně ale o chybný údaj v inventáři, neboť všechny tyto doklady patří knížeti Alfrédu I., tedy manželovi kněžny Eleonory. Dále inventář uvádí skutečnost, že v kartonu č. 492 je v rámci pozůstalosti Eleonořina syna Ludvíka Josefa Mikuláše uložena též pozůstalost jeho matky.³⁴ Žádné prameny, které by vypovídaly o majetkových záležitostech po smrti kněžny Marie Eleonory, popřípadě které by se alespoň okrajově týkaly jejího úmrtí, se v tomto výše uvedeném kartonu nenacházejí.

Dalším cenným pramenem jsou kroniky uložené ve Státním okresním archivu v Tachově. Průběh pohřbu Marie Eleonory je velice podrobně zaznamenán v kronice tachovského děkanství.³⁵ V roce 1908, u příležitosti šedesátého výročí pohřbu, byl zvedený popis z pera tachovského děkana vydán tiskem v periodiku *Westböhmisches Volksblatt*, ovšem nikoli celý, nýbrž pouze jeho vybrané pasáže.³⁶ Pro část práce pojednávající o vzniku kladrubské hrobky jsem čerpala zejména ze dvou místních farních kronik³⁷ a z kladrubské městské kroniky.³⁸

Fotografie kladrubské hrobky a dalších exponátů mi poskytla správa objektu kláštera Kladruby.³⁹ Ostatní fotodokumentaci jsem si pořídila osobně.

³³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. N 436, inv. č. 1668. Osobní památky.

³⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 492, inv. č. 2317, inv. č. 2318. Pozůstalost Ludvíka Josefa Mikuláše, zde též pozůstalost Eleonory z Windischgrätzu.

³⁵ SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium) 1836-1946.

³⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Výstřížek z novin. *Westböhmisches Volksblatt* Nr. 54, s. 5. Ein 60jähriges Trauerjubiläum zum 10. Juli 1848.

³⁷ SOkA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945. SOkA Tachov. Fond Farní úřad Kladruby (nezpracováno). Farní kronika 1836-1970.

³⁸ SOkA Tachov. Fond Archiv města Kladruby (nezpracováno). Kronika města 1843-1936.

³⁹ Klášter Kladruby je pod správou Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště v Plzni.

1. Marie Eleonora Windischgrätz

Josefovi, knížeti ze Schwarzenbergu,⁴⁰ a jeho ženě Paulině⁴¹ se 21. září 1796 narodilo první dítě – dcera, která byla pojmenována po své babičce⁴² z otcovy strany Marie Eleonora.⁴³ O Eleonořině dětství a výchově se dozvídáme jednak z matčiny korespondence⁴⁴ a jednak z jejího vlastního cestovního deníku z roku 1806.⁴⁵ Roku 1810, tedy ve svých čtrnácti letech, Eleonora o svoji matku přišla. Kněžna Paulina uhořela nešťastnou náhodou na plese v Paříži, konaném na počest svatby Napoleona Bonaparta s arcivévodkyní Marií Luisou.⁴⁶ Dne 16. června 1817 byla Marie Eleonora v zámeckém kostele na Hluboké provdána za Alfréda I. Windischgrätze.⁴⁷ Manželství Eleonory a Alfréda trvalo 31 let a vzešlo z něj sedm dětí – v březnu 1818 se narodila dcera Aglae Eleonora Ruperta, o rok později syn Alfréd (II.) Josef Mikuláš, budoucí dědic rodového majetku, poté následovali synové Viktorin Leopold, August Josef, Ludvík Josef Mikuláš, Josef Alois Mikuláš a konečně roku 1835 druhá dcera Mathilda Eleonora Aglae.⁴⁸

Marie Eleonora věnovala velkou část svého života charitativní činnosti. Mezi lidmi byla proto údajně velice oblíbena. O této skutečnosti se v souvislosti s její smrtí zmiňuje hned několik autorů.⁴⁹ Za jistý doklad oprávněnosti těchto soudů lze považovat

⁴⁰ Josef II. Jan Nepomuk, kníže ze Schwarzenbergu (1796 – 1833), zakladatel schwarzenberské primogenitury, tzv. hlubocko-krumlovské větve.

⁴¹ Paulina Carolina Iris (někdy v literatuře je uváděna též počestně jako Pavlína Karolína Iris), rozená princezna z Arenbergu (1744 – 1810).

⁴² Marie Eleonora ze Schwarzenbergu, rozená hraběnka z Öttingen – Wallersteinu (1747-1797), manželka Jana I. Nepomuka, knížete ze Schwarzenbergu (1742-1789).

⁴³ Její celé jméno bylo Marie Eleonora Filipína Luisa, princezna ze Schwarzenbergu.

⁴⁴ Tuto korespondenci zpracovala Milena Lenderová v rámci své monografie LENDEROVÁ, Milena. *Tragický bál. Život a smrt Pavlíny ze Schwarzenbergu*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-657-6.

⁴⁵ Edici deníku přináší KULHÁNKOVÁ, Petra. *Marie Eleonora Windischgrätzová. Život šlechtičny v I. polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2005, s. 74-85.

⁴⁶ Podrobně o smrti kněžny Pauliny viz LENDEROVÁ, Milena. *Tragický bál. Život a smrt Pavlíny ze Schwarzenbergu*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-657-6, s. 27-61.

⁴⁷ Alfréd Candidus Ferdinand (1787-1862) – k jeho životu více viz STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, zvláště s. 39-41, 103-105, 243-247; HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 489-498; WINDISCHGRÄTZ, Ernst Alfred. *Alfred Fürst zu Windischgrätz, k. k. Feldmarschall – Lieutenant und kommandierender General in Böhmen*. Wien: Gerold, 1848.

⁴⁸ Více o životě všech Eleonořiných dětí STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, passim.

⁴⁹ RUDL, Joseph. *Barikády pražské v osudném týdnu svatodušním roku 1848*. Praha: M. J. Landau, 1848, s. 6. ROUBÍK, František. *Český rok 1848*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1948, s. 275. BAJEROVÁ, Anna. *Z české revoluce 1848*. Praha: F. Topič, 1919, s. 44-45.

kněžninu závěť, ve které odkázala několik tisíc zlatých pro chudé a nemocné.⁵⁰ Tyto zbožné odkazy však byly v testamentech nejen aristokracie běžné. Výmluvnější doklad Eleonořiny dobročinné angažovanosti představuje její reakce na velký požár Kladrub v roce 1843, který zničil více jak sto domů. Kněžna uspořádala dobročinnou loterii, jejíž výnos byl věnován obyvatelům města. Ti jí za to byli náležitě vděční, což dokládá mimo jiné děkovný dopis z 2. února 1846.⁵¹ Ještě po padesáti letech od uvedeného požáru byla kněžna oslavována v básni neznámého autora, kterou nechala vydat kladrubská městská rada v příležitostné brožuře datované 26. března 1893.⁵²

Eleonořin manžel, Alfréd I. Windischgrätz, byl jako velící generál v Čechách povolán v květnu 1848 do Prahy, aby zde potlačil narůstající projevy nespokojenosti s dosavadním absolutistickým režimem. Napjatá politická situace přerostla 12. června v otevřené povstání. Tento den se na Koňském trhu (dnešním Václavském náměstí) konala veliká mše pod širým nebem. Po jejím skončení se část přítomných vydala k sídlu generála Windischgrätze na rohu Celetné ulice a Ovocného trhu (dnes sídlo Obvodních soudů pro Prahu 1 a 7), kde v tu dobu pobýval nejen Alfréd, ale i jeho manželka Eleonora. Když se dav přiblížil k budově generálního velitelství, došlo k potyčce mezi vojskem a nespokojeným lidem, který v reakci na útok granátníků začal se stavbou barikád. V odpoledních hodinách bylo prostranství kolem generálního velitelství již armádou zcela uzavřeno. Kolem půl páté hodiny odpolední se však v horní části Celetné ulice opět rozhořely boje.

Kněžna Eleonora se právě nacházela ve velkém salónu generálova bytu. V okně vedoucím do Celetné ulice byla spuštěna roleta až k dolní skleněné tabuli. V okamžiku, kdy se Eleonora shýbla, aby mohla vyhlédnout ven, proletěla oknem kulka a zasáhla ji přímo do hlavy. Rychle přivolaní lékaři už mohli pouze konstatovat smrt. Vrah kněžny Eleonory nebyl nikdy vypátrán. Zatčený a obviněný student Maxmilián Maux byl na základě výsledků prohlášen nevinným a propuštěn.⁵³

⁵⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti. Více viz dále kapitola 3.

⁵¹ *Zum fünfzigsten Gedächtnistage des großen Brandes, der im Jahre 1843 die Stadt Kladrau verheerte.* Mies: Selbstverlag, 1893, s. 18-19. K požáru Kladrub a následné loterii viz ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí.* Plzeň: GIS-STYLIZACE spol. s. r. o., 1995, s. 87-90.

⁵² *Zum fünfzigsten Gedächtnistage des großen Brandes, der im Jahre 1843 die Stadt Kladrau verheerte.* Mies: Selbstverlag, 1893, s. 20.

⁵³ Převzato z BAJEROVÁ, Anna. *Z české revoluce 1848.* Praha: F. Topič 1919, s. 48-49; BAJEROVÁ, Anna. *Svatodušní bouře v Praze r. 1848 ve světle soudního vyšetřování.* Plzeň: nákladem Karla Beniška 1920. s. 121-122.

Na rozkaz generála Windischgrätze se vojsko v noci ze 14. na 15. června přesunulo z centra města na Hradčany. Uprostřed vojenského průvodu jel také umrlčí vůz vezoucí rakev s tělem kněžny Eleonory, které bylo posléze nabalzamované vystaveno ve svatovítském chrámu v kapli sv. Vojtěcha. Poté, co se 4. července po příslušných obřadech Alfréd I. Windischgrätz rozloučil se svojí ženou,⁵⁴ bylo její tělo vypraveno na cestu do Tachova, kde se již chystalo uložení do rodinné hrobky.⁵⁵

⁵⁴ BAJEROVÁ, Anna. *Z české revoluce 1848*. Praha: F. Topič, 1919, s. 49.

⁵⁵ Hrobka byla zřízena v kostele sv. Václava v Tachově, který byl založen pravděpodobně již v 15. století, ovšem roku 1786 odsvěcen a uzavřen. V roce 1821 jej nechal Alfréd I. Windischgrätz upravit v historizujícím gotickém slohu jako pohřební kapli Windichgrätzů. Tomuto poslání sloužil kostelík v letech 1830-1886. Více viz PROCHÁZKA, Zdeněk. *Tachov město. Historicko-turistický průvodce č. 8*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2007. ISBN 978-80-86125-12-1. s. 65-66. K otázce vzniku uvedené hrobky jsou k dispozici dosud nevyužité písemné prameny - SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, inv. č. 1069. Stavba rodinné hrobky Windischgrätzů v kapli sv. Václava v Tachově (korespondence, účty 1818).

2. Poslední rozloučení s kněžnou Marií Eleonorou Windischgrätz

2.1. Převoz ostatků, přípravy na pohřeb

Datum pohřbu byl stanoven na pondělí 10. července 1848. Na základě dochovaných pramenů lze určit, jakým způsobem probíhalo obeznámení obyvatel s tímto smutečním aktem. Pozvánky obdržely hlavní úřady v Kladrubech, Boru, Teplé, Bezručicích, Zahájí⁵⁶ a Plané, také plánský magistrát, hospodářské úřady v Lesné, Starém a Novém Sedlišti, Halži a v obci Labuť.⁵⁷ Dále bylo vysláno pět poslů do okolních měst a vesnic, aby informovali o blížícím se příjezdu rakve se zesnulou kněžnou Eleonorou do Tachova. Lorenz Zohner byl poslán do Pavlovy Hutí,⁵⁸ Ostrůvku⁵⁹ a do obce Tři Sekery, kde měl se situací obeznámit lovčího a lesníka Merkera.⁶⁰ Josef Paul se vydal do Lesné a Zahájí. Franz Sieber uskutečnil celkem šest poselských cest do Plané. Franz Dobner vezl tentýž vzkaz do Boru, Starého Sedliště a Kladrub. Posel Kraus byl vyslán do obce Zlatý potok⁶¹ a do Nové Hutí⁶² k místnímu podkonímu. Týž posel se později rovněž vydal do Kladrub, kde předchozí zprávu zprostředkovanou Dobnerem doplnil o informaci, že 10. července bude tělo kněžny Eleonory pohřbeno do rodinné hrobky v Tachově.⁶³

Na základě dostupných pramenů nelze popsat přesnou trasu z Prahy na tachovské panství. Dle II. vojenského mapování z let 1836 – 1852 se však jako nejpravděpodobnější jeví cesta přes města Beroun, Rokycany a Plzeň. O něco přesněji lze určit putování rakve na území okresu Tachov. Dochované úřední zápisy hovoří o

⁵⁶ Obec Zahájí (něm. Waldheim) se nacházela nedaleko německých hranic, dnes lokalita při silnici Rozvadov – Pavlův Studenec, roku 1848 panství Zahájí. Osada zanikla v roce 1952.

⁵⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 381, inv. č. 1618. Miscellanea č. 1-13, 1848-1852. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen. Úřad v Zahájí je v prameni označen jako *Direktorialamt*, zatím co ostatní uvedené hlavní úřady jako *Oberamt*. Podle JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1, s. 237, jde však o synonyma.

⁵⁸ Osada Pavlova Huť (něm. Paulshütte) patřila roku 1848 panství Tachov, zanikla v roce 1952.

⁵⁹ Obec Ostrůvek (něm. Intselthal) patřila roku 1848 k panství Tachov, zanikla roku 1980.

⁶⁰ Podle konečného vyúčtování jde o vrchního lovčího pana Merkera, který za své služby při pohřbu dostal zapláceno osm zlatých konvenční měny. Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Blíže neurčený účet, jeden list.

⁶¹ Osada Zlatý Potok (něm. Goldbach) patřila roku 1848 panství Tachov, zanikla v roce 1980.

⁶² Osada Nová Huť (něm. Neuhütte) patřila roku 1848 panství Tachov, zanikla v roce 1960.

⁶³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Consignation über die verwendeten Bothen bei der Ankunft der hohen Leiche der gnädigsten Frau Fürstin Eleonore von Windischgrätz, geboren Fürstin zu Schwarzenberg.

příjezdu „její jasnosti“ do Tachova od Kladrub.⁶⁴ Dalo by se předpokládat, že povoz vezoucí rakev přes Kladruby jen neprojížděl, ale pravděpodobně se zde i zastavil, popřípadě mohlo dojít i k nějakému oficiálnímu aktu. Nasvědčovala by tomu i interpretace Karla Ludviga Watzky, který ve své práci uvádí, že 6. července 1848 bylo tělo kněžny „přivezeno do Kladrub“.⁶⁵ Avšak ani v jedné z kladrubských kronik⁶⁶ není k tomuto dni žádný záznam.

Dalším stěžejním bodem na trase do Tachova byla obec Nová Hospoda.⁶⁷ Blíže neurčený záznam týkající se „*cesty naproti mrtvole milostivé kněžny*“ popisuje skupinu čtrnácti mužů na koních, která 6. července dorazila do Nové Hospody. Zde se pravděpodobně setkala s povozem vezoucím tělo kněžny Eleonory. Jízda byla tvořena tachovským vrchním správcem (*Oberamtmann*), starostou, kapitánem, poručíkem, soudcem, archivářem, doktorem, důchodním, purkrabím, výběřčím daní, polesným, podkoním, lesním a báňským kontrolorem, inspektorem a účetním.⁶⁸

O tom, jakým způsobem pokračovala cesta dále do Tachova, list již nevypráví. Zmíněn je jen poštovní vůz,⁶⁹ jenž byl součástí tachovské skupiny, ten ovšem pokračoval dále do Kladrub.

Jak uvádí zápis v kronice tachovského děkanství, tělo kněžny dorazilo 6. července kolem čtvrté hodiny odpolední do Tachova k františkánskému klášteru.⁷⁰ Vzhledem ke své velikosti a váze nemohla být rakev vnesena dovnitř do kostela, tak jak tomu bylo v případě Eleonořiny zesnulé dcery Aglae,⁷¹ byla tedy ponechána před

⁶⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen.

⁶⁵ WATZKA, Karl Ludvig. *Excerpten aus der Chronik der Stadt Mies 1131-1875*, s. 1. [Dinkelsbühl]: Heimatkreis Mies – Pilsen, 1957, s. 76.

⁶⁶ Srov. SOkA Tachov. Fond Farní úřad Kladruby (nezpracováno). Farní kronika 1836-1970; SOkA Tachov. Fond Archiv města Kladruby. Kronika města 1843-1936.

⁶⁷ Nová Hospoda (něm. Neuwirtshaus) se nachází přibližně 15 km jihovýchodně od Tachova, r. 1848 patřila obec pod panství Bor.

⁶⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Entgegenfart. V zápisu jsou blíže specifikováni také koně jezdců. Např. kapitán a poručík měli koně z dvorních stájí, soudce a důchodní koně tachovské, polesný a podkoní jeli na koních vlastních.

⁶⁹ Jednalo se o poštovní vůz z dvora Vilémov (něm. Wilhelmshof). SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Entgegenfart. Bývalý panský dvůr Vilémov leží přibližně 2 km severovýchodně od Tachova, od roku 2009 tvoří jeho administrativní součást.

⁷⁰ SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 258.

⁷¹ Aglae Eleonora Ruperta (1818-1845) – prvorozené dítě Marie Eleonory a Alfréda I. Tachovský děkan, jenž je autorem zápisu o průběhu pohřbu kněžny Eleonory, často odkazuje na pohřeb její dcery Aglae. Zdůrazňuje, že během celého pohřebního aktu byly zachovány tytéž církevní úkony. Analogie mezi oběma pohřby je připomínána i v naprostých detailech, např.: „*Pro slavnostní pohřeb jsem obdržel tu samou stólu, a sice za 34 zlatých konvenční měny, jako předtím při pohřbu princezny Aglae.*“ SOkA

kostelem, zde pokropena svčenu vodou a okouřena kadidlem a ihned poté v slavnostním průvodu odvezena na zámek.

Ve velké zámecké jídelně byla rakev umístěna na připravený katafalk.⁷² Smuteční dekoraci tvořilo sto svící a květiny zasazené v květináčích. Poté tachovský děkan za asistence kaplanů a františkánského kněze zanotoval liturgický zpěv *De profundis*.⁷³ Po příslušné modlitbě *Oratio* vykonal liturgii *Libera* a nakonec nešpory za zemřelé bez ranních a nočních modliteb.⁷⁴

U vystavené rakve s tělem kněžny Eleonory se během noci držela čestná stráž. Rozpis služeb jednotlivých stráží je sice dochován pouze pro jednu (nedatovanou) noc, ovšem je takřka jisté, že noční stráže hlídaly rakev až do dne pohřbu. Stráž tvořily vždy dvojice úředníků spolu s dvojicí příslušníků lesní správy. Střídaly se vždy po jedné hodině. První nastupovala v devět hodin večer, poslední odcházela s úderem čtvrté hodiny ranní. Mezi vybranými úředníky byli: soudce, důchodní, archivář, purkrabí, dva výběrčí daní, dva příslušníci hlavního úřadu, dva báňského a poslední dvojice z úřadu hospodářského. Druhou skupinu tvořili: vrchní a dvorní lovčí, podkoní, kontrolor a několik lovčích a lesníků z okolních vesnic, např. ze Zlatého Potoka.⁷⁵ Vzhledem k tomu, že máme dochován tento rozpis pouze pro jednu noc, nelze rozhodnout, zda platil pro všechny noci v tomtéž složení, či do nich byli zapojeni ještě další osoby.

Stejně liturgické obřady jako v den příjezdu proběhly na zámku ještě 7. a 8. července, vždy od čtyř hodin odpoledne, pouze v neděli, 9. července, byly *Libera*, nešpory i ranní a noční chvalozpěvy a *Zdravas*, slouženy po odpolední bohoslužbě v děkanském kostele.⁷⁶

Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 266. Z toho je zjevné, že se autor zápisu podílel jak na pohřbu kněžny Marie Eleonory, tak i o tři roky dříve na pohřbu její dcery. Zároveň můžeme předpokládat, že pohřební rituál obou šlechtičen se řídil nějakými pevně danými rodovými (a samozřejmě i liturgickými) pravidly.

⁷² Dochovaná kresba katafalku od neznámého autora přesně odpovídá popisu v kronice tachovského děkanství. Vyobrazení katafalku v příloze č. 6. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 29, inv. č. 1301. Katafalk. Srov. SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 258.

⁷³ Incipit žalmu 130 (v překladu „*Z hlubin volám k Tobě, Bože*“). Zpívá se v liturgii zemřelých jako jeden ze sedmi žalmů pokání a pěti žalmů graduálních.

⁷⁴ SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 259.

⁷⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Bestimmung wegen Wachehalten.

⁷⁶ SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 259: „*Dasselbe geschah auch am 7. und 8. Juli hier im Schloße nachmittags um 4 Uhr. Sonntags aber am 9. Juli wurde das Libera, die Vesper und Nocturnus Matutini eum Laudibus et Salve in der dechanteikirche nach dem nachmittägigen Gottesdienste feierlich gehalten.*“

Dne 7. července se smuteční bohoslužba za zemřelou kněžnu Eleonoru konala také v klášterním kostele v Kladrubech. Špalír u katafalku tvořili stříbrští ostrostřelci.⁷⁷

2.2. Pohřeb

V pondělí 10. července se uskutečnil pohřeb kněžny Marie Eleonory. Jeho průběh podrobně popsal tachovský děkan ve své kronice.⁷⁸ Nejprve kněží uvnitř v sále požehnali tělu zemřelé kněžny. Poté úředníci lesní správy vyzvedli rakev z katafalku, přenesli ji k hlavnímu vjezdu a zde položili na připravené máry pokryté černým pohřebním příkrovem. Smuteční průvod vyšel od tachovského zámku v deset hodin dopoledne, mířil přes náměstí na hřbitov ke knížecí pohřební kapli. V čele šel ministrant nesoucí kříž, za ním školní mládež, oddíly národních gard⁷⁹ s hudbou, zástupci cechů se zapálenými pochodněmi, malá děvčata bíle oděná s modrými šerpami, dále pěvecký sbor a veškeré duchovenstvo⁸⁰ vedené prelátem Josephem Heinlem.⁸¹

Za správcem a dvěma sloužícími, kteří následovali skupinu kněží, byla nesena rakev. Špalír podél ní tvořilo třicet uniformovaných vojáků císařsko-královské armády. Vedle nich šly ještě starší dívky oděné černě. Bezprostředně za rakví následovalo panstvo, místní i ze sousedství, za nimi úředníci z windischgrätzských knížecích a přílehlých velkostatků a také důstojníci národních gard.

Dále byli do průvodu zařazeni představitelé tachovské městské správy se svými manželkami. Za nimi kráčeli opět příslušníci místních i přespolních národních gard, přičemž tachovští gardisté⁸² tvořili špalír od předního až po zadní oddíl. Za tímto poslední útvarem národních gard šli měšťané. Následovali je poddaní muži, poté ženy

⁷⁷ WATZKA, Karl Ludvig. *Excerpten aus der Chronik der Stadt Mies 1131-1875*, s. 1. [Dinkelsbühl]: Heimatkreis Mies – Pilsen, 1957, s. 76. Tuto informaci později převzal WESCHTA, Wilhelm. *Kladrau. Geschichte des Klosters und der Stadt*. Dinkelsbühl: Heimatkreis Mies – Pilsen, 1966, s. 188, i BYSTRICKÝ, Vladimír; RUBÁŠOVÁ, Kateřina. *Stříbro aneb dějiny jednoho města*. Stříbro: Nadace Jakoubka ze Stříbra, 2000, s. 63. Posledně jmenovaná práce však nepřesně hovoří o pohřbu, ačkoli se jednalo pouze o smuteční bohoslužbu.

⁷⁸ SOKA Tachov. *Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno)*. Farní kronika (Liber memorabilium), s. 257-266.

⁷⁹ Gardy z Chebu, Plané i dalších měst. Z Chebu se účastnila i rota myslivců.

⁸⁰ STOCKLÖW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau*. Tachau: Hermann Holub, 1878, s. 217, uvádí konkrétně 60 duchovních, ale poněvadž nepoužívá poznámkový aparát, není zřejmé, odkud tuto informaci získal. Tachovský děkan počty zúčastněných v kronice neupřesnil.

⁸¹ Marian Joseph Heintl – opat kláštera premonstrátů v Teplé v letech 1843-1867. Více viz HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3, s. 75, 102, 306. Vyobrazení v příloze č. 7.

⁸² Nadporučíci tachovské národní gardy obdrželi šerpy, poručíci flór kolem paže. Flór je lehká, velmi jemná, tenká, průsvitná hedvábná nebo bavlněná tkanina, užívaná na závoje: černý f. – smuteční.

měšťanů a na závěr ženy poddaných. Židé k samotnému konduktu⁸³ zařazení nebyli, ale tvořili špalír vedoucí od kovárny až ke hřbitovu.

Výše popsané seřazení účastníků pohřebního průvodu proběhlo na základě nařízení tachovského městského úřadu. Účelem bylo podle kronikáře zamezit jakémukoli nepořádku a zachovat tak poklidný průběh celého smutečního ceremoniálu. Je přitom jasné, že průvod zároveň odrážel společenské postavení jeho účastníků.

Z rodiny a blízkých se pohřbu kněžny Marie Eleonory zúčastnil její nejmladší syn, princ Josef,⁸⁴ a bratr, kníže Adolf ze Schwarzenbergu,⁸⁵ vévoda na Krumlově. Přítomen byl také vychovatel z knížecího domu Windischgrätzů Johann Gebhard,⁸⁶ čestný kanovník při kapitulním kostele v Praze na Vyšehradě.

Důležitou a zároveň čestnou funkci během pohřebního ceremoniálu zastávali nosiči rakve, kteří byli k této úloze předem určeni. Máme k dispozici dva v detailech rozdílné seznamy nosičů, pravděpodobně se jedná o pracovní záznamy⁸⁷ jakéhosi úředníka či písaře, který rozdělil jména nosičů do pěti skupin podle profese: úředníci, magistrát, úředníci lesní správy, písaři a zástupci cechů. Oba tyto záznamy obsahují četné škrty a přepisy. Z toho usuzuji, že výběr nosičů nebyl zcela jednoznačný, ale předcházelo mu déle trvající a složitější plánování. Kdo rakev opravdu nesl, je patrné z úředního zápisu týkajícího se předběžných opatření⁸⁸ při pohřbu kněžny Eleonory. Tento pramen na rozdíl od předchozích uvádí skupin šest, přibyli ještě příslušníci národní gardy. Zástupců cechů bylo celkem deset, národních gardistů dvanáct a skupiny úředníků, pracovníků magistrátu, lesních úředníků a písařů byly tvořeny vždy čtyřmi

⁸³ Kondukt je průvod při smutečních příležitostech, zde pohřební průvod.

⁸⁴ Josef Alois Mikuláš (1831-1906). Více viz HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 500-501; STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, zvláště s. 60-66, 143-151.

⁸⁵ Jan Adolf II. (1799-1888) – nejstarší bratr Marie Eleonory, dědic schwarzenberských statků. Více viz ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991, s. 9.

⁸⁶ V letech 1826-1862 byl vychovatelem dětí polního maršála Alfréda I. Windischgrätze. Po smrti knížete přesídlil do vídeňského kláštera. K působení J. Gebharda u rodiny Windischgrätz více viz STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, s. 34-38, 153.

⁸⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Oba zmíněné dokumenty nesou název „Träger“. V kartonu se dále nachází menší list s označením „Träger von den Zünften“. Poněvadž je psán stejnou rukou, domnívám se, že se jedná o pokračování jednoho z listů „Träger“, jež končí rozpisem čtvrté skupiny. List „Träger von den Zünften“ tvoří chybějící pátou skupinu nosičů.

⁸⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen.

dvojicemi mužů.⁸⁹ Jak dále uvádí záznam, všichni nosiči obdrželi černé šerpy a flór. Během průvodu byl nad nosiči držen dozor, který zajišťovali dva písaři důchodního úřadu se čtyřmi praktikanty hlavního úřadu.⁹⁰

Rakev samozřejmě nenesli všichni nosiči najednou, ale postupně se v průběhu smutečního průvodu vystřídali. Samotné střídání nosičů proběhlo následovně: úředníci lesní správy vynesli rakev ze zámku a odnesli ji k hlavní bráně, kde ji převzali zástupci tachovské městské správy (magistrátu) a pokračovali s ní k lékárně. Zde byli vystřídáni úředníky lesní správy, kteří došli k hostinci Buberl.⁹¹ V nesení rakve dále až k horní kašně pokračovali kancelisté,⁹² odtud vybraní příslušníci tachovské národní gardy zamířili s rakví k tzv. Olivetské hoře (*Ohlberge*). Zástupci tachovských cechů ji nesli dále k prvnímu kříži u *Häßlera*.⁹³ Představitelé z řad rychtářů a soudců donesli máry s rakví k chudobinci, odtud až ke hřbitovu pokračovali úředníci a od hřbitovní brány ke dvěřím pohřební kaple⁹⁴ důstojníci c. k. armády. Úředníci lesní správy odnesli rakev přímo k hrobce⁹⁵ a po zaznění *Libera* ji pomalu spustili dolů, kde byla nejprve znovu pokropena a poházena popelem a poté vložena do rakve měděné. Veškeré tyto úkony proběhly pod dozorem jednoho úředníka lesní správy.⁹⁶

Poté, co byla kněžna Eleonora uložena do rodinné hrobky, odebral se průvod v nepozměněném řazení horní ulicí, pravděpodobně dnešní Václavskou a Husitskou, přes náměstí a Kostelní ulicí do děkanského kostela. Zde byl již připraven vystavený katafalk, nazdobený obdobným způsobem jako předtím na zámku. Nejblíže katafalku se

⁸⁹ Z řad úředníků zastávali funkci např. archivář, důchodní, výběrčí daní; z pracovníků magistrátu policejní revizor, rychtář, ale také lékárník a další. Úředníci lesní správy byli z okolních měst a vesnic, např. vrchní lovčí z Kladrub. Písaři jsou uvedeni pouze příjmeními, zástupci cechů a národní gardisté jménem křestním i příjmením.

⁹⁰ Písaři Kautsky, Schandera; praktikanti Klimesch, Hikisch, Hollmann, Rauch. SOKA Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 264.

⁹¹ Majitelem hostince byl pravděpodobně Joseph Buberl. Toto jméno je uvedeno na seznamu lidí, jež byli za své služby při pohřebních aktech následně vyplaceni. Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Blíže neurčený účet, jeden list. J. Buberl ve svém hostinci ubytoval několik účastníků pohřbu (viz dále).

⁹² Na seznamu uvedeni jako písaři. Kancelista – dříve nižší kancelářský úředník.

⁹³ Patrně šlo o výměnu v místě u domu policejního revizora Häßlera, jenž je také uváděn na seznamu nosičů. Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen.

⁹⁴ Vyobrazení v příloze č. 8.

⁹⁵ Hrobka se nacházela v kryptě kostela sv. Václava. Vstup do hrobky viz příloha č. 9. V interiéru kostela byl mimo to umístěn pomník s epítajem knížecí rodiny Windischgrätz a se sousoším pražského sochaře J. Krannerera z roku 1820. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Tachov – město. Historicko-turistický průvodce č. 8*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2007. ISBN 978-80-86125-12-1, s. 66. Viz vyobrazení v příloze č. 10.

⁹⁶ SOKA Tachov. Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 261-262.

postavili císařsko-královští vojáci seřazeni stejně jako během pohřebního průvodu. V prostoru od katafalku k oltáři stály dívky, před katafalkem utvořili špalír všichni nosiči, a to opět v pořadí, ve kterém se o rakev střídali. Další špalír v kostele tvořili příslušníci národní gardy.

Předem určen byl také zasedací pořádek. Panstvo zaujalo místa na oratoriu. Knížecí úředníci z obou panství⁹⁷ seděli na židlích po levé straně, členové tachovské městské správy naproti nim po straně pravé. V dolní levé části patřila místa v lavicích důstojníkům a několika národním gardistům, vpravo přítomným úředníkům z přespolečných panství a jejich manželkám a také ženám místních knížecích úředníků. Zbylé prázdné řady po levé straně mohli obsadit tachovští měšťané a poddaní muži, po pravé měšťanky a poddané ženy.⁹⁸

Zádušní mši a *Libera se Zdravas* vedl tepelský prelát Joseph Heinl. Na závěr celé pohřební slavnosti vykonal kanovník Johann Gebhard za asistence tachovského děkana slavnostní mši k počtě Matky boží.⁹⁹ Vedle toho se smutečních aktů v děkanském kostele účastnilo mnoho dalších duchovních. Nebyl dostatek času na to, aby mohly být přečteny všechny jejich slavnostní projevy, také z důvodu nízkého počtu oltářů v kostele, proto předčítání pokračovalo ještě téhož dne od sedmé hodiny večerní v knížecí kapli, kde již odpočívalo tělo zesnulé kněžny Marie Eleonory.¹⁰⁰

Akce takového významu kladla zvýšené nároky na zajištění bezpečnosti. U brány děkanského i hřbitovního kostela hlídaly stráže, které měly zabránit davům, jež se chtěly prodrat dovnitř. Také po celém městě i mimo něj byly stanoveny denní i noční obchůzky. Ty vykonávali národní gardisté a přítomní císařsko-královští vojáci.¹⁰¹ Další bezpečnostní opatření během pohřbu se týkala nebezpečí požáru. Na náměstí a na nádvoří zámku byly připraveny naplněné požární stříkačky a další požární přístroje. Dozor nad nimi vedl místní kominík.¹⁰² Toto protipožární opatření pravděpodobně souviselo s velkým množstvím voskových svící, které byly rozdány většině zúčastněných. O této skutečnosti hovoří zápis v děkanské kronice¹⁰³ a také dva

⁹⁷ Pravděpodobně jsou tím míněna panství Tachov a Kladruby, jakožto dva velkostatky Windischgrätzů v západních Čechách.

⁹⁸ SOkA Tachov. Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 263-264.

⁹⁹ SOkA Tachov. Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 266.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 263.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž, s. 264.

¹⁰³ Tamtéž.

dochované úřední soupisy. Jedná se o téměř totožné seznamy lidí vybraných k tomu, aby obdrželi svíce. První z nich uvádí, komu a kolik svíček bylo vydáno,¹⁰⁴ druhý jen jména s jakýmsi „odškrtnutím“.¹⁰⁵ Lze se domnívat, že tato značka potvrzovala fakt, že dotyčný člověk svíci skutečně převzal. Mezi jmenovanými jsou kupříkladu: starosta, přesně třicet čtyři rychtářů, vrchní správce, důchodní, výběřčí daní, archivář, soudce, advokát, tři policejní revizoři, poručníci, vrchní lovčí, vrchní podkoní a další. Tito výše postavení muži obdrželi většinou svíce dvě, neboť se předpokládalo, že se smutečního aktu zúčastní i se svými manželkami.¹⁰⁶ Dále jsou na seznamu i zástupci písařů, úředních praktikantů, poslíčků, a dokonce i jeden představitel židovské obce.

Dle záznamu z kroniky tachovského děkanství měl rozdělování voskových svíci na starosti důchodní s dvěma kancelisty. Místní panští úředníci a jejich ženy převzali svíce již v neděli,¹⁰⁷ duchovenstvo¹⁰⁸ a mimo tachovští úředníci teprve před zahájením samotného konduktu. O přesném použití svíci kronika nehovoří, na základě analogií však odhaduji, že byly zapálené nesený v pohřebním průvodu.¹⁰⁹

Pro smuteční hosty byla připravena také hostina a zajištěno ubytování. O místech, kam byly jednotlivé skupiny hostů pozvány na slavnostní oběd, vypovídá úřední zápis o předběžných opatřeních.¹¹⁰ Veškeré panstvo bylo pohoštěno na zámku, část duchovenstva ve františkánském klášteře, druhá část u děkana a přespolní úředníci u tachovských úředníků a také u místního sládka. Důstojníci národních gard z okolních měst poobědvali u soudního úředníka Maiera.¹¹¹ Leopold Steiner pozval do svého hostince několik příslušníků národních gard, dále rychtáře a učitele. U hostinského

¹⁰⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Verzeichnis über die Vertheilung der Wachskerzen bei der Beerdigung der Durchlauchtigsten seligen Frau Fürstin.

¹⁰⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Verzeichnis über die Vertheilung der Wachskerzenberg der Beerdigung der Durchlauchtigsten seligen Frau Fürstin.

¹⁰⁶ Po boku vrchního správce se objevuje slečna (něm. *Fräulein*) Anna. Pravděpodobně šlo o jeho snoubenku, či družku, také je jako jediná uvedena křestním jménem. V ostatních případech jde o manželky (něm. *Frau*). Některé z nich jsou uváděny jako paní purkrabí, paní soudcová (*Frau Burggräfin, Frau Justizierin*) apod., ostatní pak příjmeními, např. paní Schanderová (*Frau Schandera*).

¹⁰⁷ Neděle 9. 7. 1848.

¹⁰⁸ Jejich jména nejsou uvedena ani na jednom ze soupisů.

¹⁰⁹ BEZECNÝ, Zdeněk. Smrt šlechtice. In *Fenomén smrti v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 20. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 9. – 11. března 2000*. Praha: KLP, 2001, ISBN 80-85917-79-3, s. 262, 265.

¹¹⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen.

¹¹¹ Pramen (viz předchozí poznámka) uvádí pouze jméno Maier. To, že šlo o soudního úředníka, vyplývá z konečného vyúčtování - srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Blíže neurčený účet, jeden list.

Georga Steinera bylo pohoštěno opět několik národních gardistů a všichni úředníci lesní správy. Zbylé členy národních gard přizvali ke stolu hostinští Buberl, Lenk a Köstler.¹¹²

Ubytování hostů podrobně popisuje další z dochovaných zápisů¹¹³ a také záznam v děkanské kronice.¹¹⁴ Na zámku se ubytovali přítomní z řad panstva a významní důstojníci národních gard. Ve františkánském klášteře přenocovali všichni duchovní a důstojníci chebské národní gardy. Ostatním důstojníkům národních gard poskytl přístřeší hostinský Georg Steiner, který dále ubytoval i všechny zástupce lesní správy. Úředníci, především z Kladrub a dalších okolních panství, byli rozděleni do skupin, které přenocovaly u tachovského soudce, důchodního, výběřčího daní, purkrabího a sládka. Pracovníci tachovského hlavního úřadu ubytovali úředníky stejného postavení odjinud. U hostinského Leopolda Steinera nocovali gardisté z Plané, dále rychtáři, soudci, učitelé a také hudebníci. Národní gardisté z Boru a Starého Sedliště byli ubytováni u hostinského Köslera, zbylí gardisté z nejmenovaných měst v hostinci Buberl. Chudým byl k přenocování poskytnut prostor zámeckého nádvoří. Z uvedených pramenů vyplývá, že rozmístění smutečních hostů při pohoštění a ubytování bylo velice podobné. Většina z nich přenocovala na stejném místě, kde předtím poobědvala.

Časovou rekonstrukci pohřebního dne prameny umožňují pouze rámcově. Z kroniky děkana je zřejmé, že průvod započal v deset hodin dopoledne. Týž autor uvádí, že na druhou hodinu odpolední byl ještě spolu s tepelským prelátem Josephem Heinlem a vikářem Josephem Felbingerem pozván do zámku na hostinu ke knížecí tabuli. Poslední přesný časový údaj se vztahuje k zahájení již zmíněného večerního čtení v kapli, které začínalo v sedm hodin večer. V této souvislosti je na místě odmítnout tvrzení Josepha Stocklöwa, který ve své práci uvádí, že „10. července 1848 v šest hodin večer byla pozemská schránka vznešené paní pochována“.¹¹⁵ Jak bylo ukázáno výše, dle očitého svědectví tachovského děkana proběhlo uložení kněžny Eleonory do hrobky někdy mezi desátou a druhou hodinou odpolední.

Na organizačním zajištění pohřebního ceremoniálu se podílelo mnoho lidí, kteří byli posléze za své služby finančně odměněni. Usuzuji tak na základě dvou dochovaných účtů.

¹¹² Všichni jmenovaní hostinští, vyjma Köslera, jsou uvedeni i v konečném vyúčtování (viz předchozí poznámka).

¹¹³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vertheilung.

¹¹⁴ SOKA Tachov. Fond Děkanství Tachov 1836-1946 (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium), s. 265. Následující výklad je syntézou obou uvedených pramenů.

¹¹⁵ STOCKLÖW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau*. Tachau: Hermann Holub, 1878, s. 217. Autor nepoužívá poznámkový aparát, tudíž není zřejmé, odkud tuto informaci získal.

Prvním z nich je soupis vyslaných poslů, datovaný 11. července 1848, jenž uvádí i peněžní sumy, které každý z nich obdržel. Celkem bylo poslům vyplaceno 5 zlatých a 10 krejcarů.¹¹⁶ V případě druhého účtu se domnívám, že jde o jakési konečné vyúčtování za poskytnuté služby jednotlivců při pohřbu kněžny Marie Eleonory. Mezi vyplacenými je tachovský děkan, jenž obdržel 115 zlatých, dále několik nosičů, např. důchodní či výběřčí daní (oba dostali po desíti zlatých) a zaplaceno bylo také hostinským, kteří ubytovali smuteční hosty – např. Leopold Steiner byl odměněn částkou 218 zlatých a 30 krejcarů a Joseph Buberl částkou 115 zlatých. Za služby poslů je zde uvedena částka 8 zlatých a 10 krejcarů,¹¹⁷ která se tak neshoduje se součtem uvedeným v samostatném vyúčtování (viz předchozí uvedený účet). Domnívám se, že jde o účetní chybu z nepozornosti, neboť obě uvedené částky se shodují v řádu krejcarů. Celkem byla od července do září 1848 vyplacena v souvislosti s pohřbem třiceti osobám suma 2 066 zlatých a 7 krejcarů.¹¹⁸ Podle všeho však nešlo o částku konečnou, protože v účtech např. nejsou uvedeni všichni nosiči rakve. Pravděpodobně se v archivních pramenech nedochovaly všechny účetní záznamy.

2.3. Přenesení ostatků z Tachova do Kladrub

V souvislosti s tzv. posmrtným životem kněžny Marie Eleonory Windischgrätz je třeba ještě podrobněji zmínit přesun jejich ostatků z Tachova do Kladrub. Tachovský kostel sv. Václava totiž sloužil k pochovávání členů rodiny Windischgrätzů pouze do roku 1886. Vedle své ženy Eleonory zde byl roku 1862 uložen také její manžel, polní maršál kníže Alfréd I. Windischgrätz.¹¹⁹ Jejich syn Alfréd II.¹²⁰ se však roku 1874 rozhodl rodinnou hrobku přemístit do Kladrub, kde byla k přestavbě na budoucí

¹¹⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Consignation über die verwendeten Bothen bei der Ankunft der hohen Leiche der gnädigsten Frau Fürstin Eleonore von Windischgätz, geboren Fürstin zu Schwarzemberg.

¹¹⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Blíže neurčený účet, jeden list.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Stručný popis pohřbu knížete Alfréda I. publikoval KÖFERL, Josef. *Der politische Bezirk Tachau*. Tachau: Selbstverlag, 1890, s. 255-256.

¹²⁰ Alfréd II. Josef Mikuláš (1819-1876) – prvorozený syn Marie Eleonory a Alfréda I. byl dědicem rodinného majetku. K jeho životu více viz HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 501-502. STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, zvláště s. 61-63, 122-127.

rodovou kryptu určena kaple Všech svatých spolu s bývalou řadovou hrobkou.¹²¹ Rakve mnichů, které zde byly umístěny, nařídil Alfréd II. vynosit ven, přičemž tři z nich, patřící opatům, nechal údajně opravit.¹²² Rekonstrukce kaple s kryptou obnášela mimo jiné úpravu klenby,¹²³ při které došlo k poškození tří vzácných dřevěných skříní v sakristii,¹²⁴ jež se nachází bezprostředně nad hrobkou.¹²⁵

Celkové stavební práce se oproti původnímu plánu poněkud protáhly, především vinou stále přetrvávající vlhkosti zdiva. Tento problém byl vyřešen teprve roku 1886 vybudováním větracích otvorů ve zdech i v podlaze. Následovala už jen výmalba kaple a umístění oltáře a klekátek.¹²⁶ Pomník s epitafem rodiny Windischgrätzů, který se doposud nacházel v kostele sv. Václava v Tachově, byl odtud přemístěn a nově osazen v kapli kladrubské.¹²⁷ Slavnostní vysvěcení hrobky a pohřební kaple se uskutečnilo 22. července 1886 pod vedením oblastního vikáře a děkana ve Svojsíně Andream Bruna,¹²⁸ jemuž asistoval početný zástup patronátního duchovenstva. Přítomen byl i kníže JUDr. Alfréd III. Windischgrätz.¹²⁹ Dále se vysvěcení zúčastnilo kladrubské

¹²¹ Kaple Všech svatých je stavbou přiléhající ke klášternímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie. Vstup do ní vede přímo ze severní boční lodě kostela. Z kaple se po schodiště schází do krypty. K současnému stavu poznání z hlediska stavebně-historického vývoje viz NOVÁČEK, Karel a kol. *Kladrubský klášter 1115-1421. Osídlení-architektura-artefakty*. Plzeň: ZČU, 2010. ISBN 978-80-87271-18-6, s. 60-62, 241-245 (navzdory časovému vymezení v názvu publikace se autoři často věnují stavebnímu vývoji jednotlivých budov v areálu kláštera až do současnosti). Interiér kaple vyobrazen v přílohách č. 11, 12.

¹²² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-STYLIZACE spol. s. r. o., 1995, s. 84. Ohledně ostatních rakví tento autor konstatuje, že „...byly uloženy do dvou malých kobek na dvoře staré prelatury, těsně vedle chlívků pro dobytek.“ Práce postrádá poznámkový aparát, tudíž není zřejmé, odkud uvedená informace pochází. Patrně se opírá o farní kroniku osady Pozorka – viz SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945. Tuto kroniku jsem bohužel zatím excerpovala pouze v souvislosti s rokem 1886, kdy byla hrobka dostavěna a přeneseno sem tělo Marie Eleonory (viz dále). Pozorka (něm. Gibacht) je osada v těsné blízkosti kláštera. Od roku 1866 byla samostatnou obcí s vlastní farou (farním kostelem byl bývalý kostel klášterní). Kronika této fary je tudíž základním pramenem pro poznání vývoje bývalého kláštera v uvedeném období. Roku 1950 se Pozorka stala součástí Kladrub.

¹²³ Pravděpodobně se jednalo o zvýšení stropu, zároveň tedy zvýšení podlahy v sakristii.

¹²⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-STYLIZACE spol. s. r. o., 1995, s. 84.

¹²⁵ Samotná úprava klášterní hrobky v rodinnou hrobku Windischgrätzů je vhodným námětem pro další výzkum. Základní prameny k němu jsou uloženy v SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, inv. č. 3415. Záležitosti rodinné hrobky v Kladrubech.

¹²⁶ SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 20 Vollendung des Familiengruftbaues.

¹²⁷ Tento pomník s epitafem se v kapli nachází dodnes, ovšem již ale bez Krannerova sousoší (viz přílohy č. 14, 15). Co se s ním stalo, popřípadě, kde je dnes umístěné, jsem z dostupných pramenů a literatury nezjistila.

¹²⁸ P. Andreas Brun (1828-1909) byl čestným kanovníkem ve Staré Boleslavi, papežským komořím, konsistoriálním radou, děkanem ad. Pohřben je na hřbitově ve Svojsíně. ŠVANDRLÍK, Richard. Svojsín, památky v parku a okolí. *Hamelika*, 2000, roč. 24, č. 10 (celkové pořadové číslo 308), s. 33.

¹²⁹ Kníže Alfréd II. Windischgrätz zemřel již dva roky po zahájení budování nové hrobky, roku 1876. Tento záměr tudíž dokončil až jeho syn JUDr. Alfréd III. August Karel (1851-1927). K jeho životu více viz HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 503-508. STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein*

úřednictvo a řada místních obyvatel.¹³⁰ Vysvěcené prostory nesměly zůstat příliš dlouho prázdné, proto se přemístění hrobky z Tachova do Kladrub uskutečnilo ještě v témže roce. Aby byla zachována vážnost tohoto aktu, proběhlo přenesení a pochování ostatků knížecích předků „*slavnostně, ale bez nadbytečného přepychu*“.¹³¹

Smuteční průvod vyrazil z Tachova dne 16. října 1886 v ranních hodinách. Rakve byly vezeny na šesti pohřebních vozech.¹³² Všude, kudy průvod procházel, se těšil velké pozornosti obyvatel. Za zvonění zvonů byl slavnostně očekáván v obcích Tisová a Holostřevy. Na obou místech patronátní duchovenstvo požehalo tělům zemřelých, to samé se odehrálo také po příjezdu do městečka Kladruby. V Holostřevěch a také v Benešovicích byl na jeden z pohřebních vozů položen kříž. Mezitím se na kladrubském zámku¹³³ shromáždil na základě zvláštního nařízení knížete Alfréda III. Windischgrätze veškerý patronátní klérus. Konkrétně se jednalo o tyto duchovní: vikář ze Svojšína Andreas Brun, děkan a farář z Holostřev Franz Lichtenberger, faráři Anton Schwager z Kladrub, Johan Fröhlieb ze Skapců, Josef Müller z Damnova, Georg Schön z Kostelce a Franz Fleischhans, a faráři městských korporací Kladrub a Holostřev Georg Glosauer a Jaroslav Púst.¹³⁴ Všichni se posléze pod vedením vikáře Andree Bruna přesunuli na hranici obce Pozorka, která byla zároveň hranicí farní, a tam vyčkávali příchod smutečního průvodu.¹³⁵

Poté, co smuteční průvod dorazil na kladrubské panství, následovalo slavnostní uložení rakví do hrobky. V zámeckém kostele se opět shromáždilo značné množství lidí. Mezi přítomnými byli vedoucí okresního úřadu, Julius Hucker, kladrubský starosta a celá městská rada, úředníci z kladrubského i tachovského panství, ale také třeba kladrubský sbor dobrovolných hasičů včetně jeho představenstva, spolek veteránů ze Stříbra a mnoho dalších.¹³⁶

Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, zvláště s. 68-73, 127-139, 225-235.

¹³⁰ SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 20 Einweihung der hochfürstlichen Familiengruft und Gruftkapelle. Stručný zápis o vysvěcení kaple a hrobky i o následném přenesení rakví z Tachova nalezneme také v SOKA Tachov. Fond Farní úřad Kladruby (nezpracováno). Farní kronika 1836-1970. Jak již bylo zmíněno, klášterní kostel, k němuž kaple s hrobkou přiléhá, náležel k farnosti Pozorka, proto je záznam o vysvěcení ve farní kronice Pozorky podrobnější.

¹³¹ SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 20.

¹³² SOKA Tachov. Fond Archiv města Kladruby (nezpracováno). Kronika města 1843-1936, s. 130-131.

¹³³ Poté, co se kladrubský klášter stal majetkem knížecí rodiny, začal být nazýván zámek. Toto označení se mezi místními obyvateli udrželo dodnes.

¹³⁴ SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 21. U jediného Franze Fleischhans kronika neuvádí místo jeho působení.

¹³⁵ SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 20.

¹³⁶ Tamtéž, s. 21.

Po umístění jednotlivých rakví na jejich nová místa proběhla absoluce,¹³⁷ kterou vykonal vikář Andreas Brun, a konečná modlitba, po níž kníže Alfréd III. předal klíče od rodinné hrobky přítomnému zámeckému faráři. Ten se dle usnesení knížete z 5. listopadu 1886 stal správcem hrobky, za což mu náležela odměna 50 zlatých ročně jako příspěvek k jeho dalším příjmům. Toto ustanovení bylo potvrzeno centrální kanceláří ve Vídni dne 7. prosince roku 1886.¹³⁸

V říjnu 1886 bylo tedy do nově upravené rodové hrobky v Kladrubech uloženo třináct rakví,¹³⁹ mezi nimi také ta s tělem kněžny Marie Eleonory, rozené princezny Schwarzenberg.¹⁴⁰ I poté, co byl majetek Windischgätzům po druhé světové válce zkonfiskován, jejich hrobka, čítající dnes dvacet jedna pochovaných členů tohoto šlechtického rodu, zůstává v nezměněné podobě na svém místě.

¹³⁷ Absoluce je odpuštění hříchů nebo církevních trestů, rozhrěšení.

¹³⁸ SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 21.

¹³⁹ Tento počet uvádí SOKA Tachov. Fond Archiv města Kladruby (nezpracováno). Kronika města 1843-1936, s. 131. V SOKA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945, s. 21, se kronikář zmiňuje pouze o deseti z nich, což je patrně omyl.

¹⁴⁰ Interiér hrobky rodiny Windischgrätzů v Kladrubech vyobrazen v přílohách č. 16, 17, 18.

3. Závěť

S úmrtím Marie Eleonory úzce souvisí poslední vůle, kterou kněžna sepsala dva roky před svou tragickou smrtí. Pravděpodobně ale tehdy neočekávala, že k jejímu naplnění dojde po tak krátké době.

Originál závěti kněžny Marie Eleonory se s největší pravděpodobností nedochoval. Ve fondu Rodinný archiv Windischgrätz uschován není a nic nenavědčuje ani jeho uložení na jiném místě. Ve fondu rodiny Windischgrätzů máme tak k dispozici jen dva opisy závěti.¹⁴¹ První z nich byl vydán v Praze dne 23. června roku 1853. Jedná se o úředně ověřenou kopii, kterou pořídil úřad okresního soudu Starého Města pražského a podepsal jakýsi Josef Springler.¹⁴² Druhý pořízený opis není datován ani úředně ověřen, nelze tedy určit, zda vznikl dříve či později než prvně jmenovaný. Ze vzájemného porovnání obou dokumentů vyplynulo, že obsahově se tyto dvě kopie neliší.¹⁴³ I druhý z opisů, přestože není úředně ověřen, tak můžeme považovat za platný.

Jak již bylo nastíněno, Marie Eleonora sepsala svoji poslední vůli poměrně krátce před svou smrtí, konkrétně 18. ledna 1846 na zámku v Kladrubech. Zde považují za velice důležité poukázat na chybu, které se ve své práci dopustila Petra Kulhánková.¹⁴⁴ Autorka nesprávně určila toto datum jako den zhotovení opisu, přičemž vychází z kopie úředně neověřené! Z dostupných dokumentů je naprosto zřejmé, že 18. leden 1846 je dnem, kdy kněžna Marie Eleonora sepsala svoji závěť. Pro toto tvrzení svědčí zejména tato fakta: pod uvedenou datací se nachází jméno kněžny, nikoli nějakého úředníka stvrzujícího datum vystaveného opisu svým podpisem. Také poslední věta závěti znovu poukazuje na den a místo jejího vzniku: „*Mein letzter Wille geschrieben zu Kladrau am 18. Jänner 1846.*“¹⁴⁵ Stejnou datací nalezneme také na

¹⁴¹ Obě kopie jsou na první stránce v levém horním rohu opatřeny poznámkou *Abschrift*, něm. opis, kopie.

¹⁴² Text v závěru opisu hovořící o způsobu jeho ověření uvádí, že opis byl shledán shodným s originálem, jež byl vyhotoven na neorazítkovaném papíře. Tato informace může být důležitá pro identifikaci případného nálezu originálního testamentu. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti.

¹⁴³ Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti. Pouze opis úředně neověřený (inv. č. 1684) obsahuje navíc ještě dva dodatky, k tomuto viz dále.

¹⁴⁴ KULHÁNKOVÁ, Petra. *Marie Eleonora Windischgrätzová. Život šlechtičny v 1. polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2005, s. 65.

¹⁴⁵ *Moje poslední vůle napsána v Kladrubech 18. ledna 1846*. Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

druhé kopii vzniklé roku 1853. A v neposlední řadě se o době sepsání kněžniny závěti zmiňuje ve svém díle také Joseph Stocklów: „...*ihr letzter Wille, den sie im Schlosse Kladrau 1846 niederschrieb.*“¹⁴⁶

Obsah poslední vůle kněžny Marie Eleonory Windischgrätz byl zveřejněn dne 18. srpna roku 1848, přibližně dva měsíce po její smrti, na zasedání zemské rady. Vyplývá to z dodatku, který připsal zemský sekretář Gustav Ludwig k opisu testamentu z roku 1853.¹⁴⁷ Text poslední vůle Marie Eleonory začíná poměrně tradiční modlitbou: „*Ve jménu otce, syna i ducha svatého, amen.*“ Hned v úvodu kněžna vyslovila obavy nad budoucím respektováním jejího testamentu. Doufala, že platnosti nabude i přes chybějící formality, a to především na základě jejího přání a vlastního rukopisu.¹⁴⁸ Těmito „*chybějícími formalitami*“ měla kněžna pravděpodobně na mysli právní ověření, kterým nejspíš originál závěti nebyl opatřen. Tomuto faktu nasvědčuje také již zmíněný text připojený k opisu z roku 1853, jenž rovněž hovoří o originálu vyhotoveném na „*neorazítkovaném papíře*“.¹⁴⁹

Následně kněžna přistoupila rovnou k rozdělení svého jmění mezi své děti. Všem synům rozhodla vyplatit stejným dílem, pouze dceři o 2 000 zlatých konvenční měny¹⁵⁰ méně, což vysvětlila tím, že Mathildě připadne ještě část šperků po matce. Stanovené peněžní odkazy by měly být vyplaceny z úroků, které budou v prvních dvou letech po smrti kněžny vynášet její kapitály. Rozdělení šperků se Eleonora v závěti věnovala poměrně podrobně. Již zmíněný odkaz dceři zahrnoval matčin perlový náramek, stříbrný necesér,¹⁵¹ šperk z *Rubis palais*¹⁵² a také dva brilianty ve tvaru kapek¹⁵³ zasazené do kněžnina diadému.¹⁵⁴ Přestože Mathilda měla obdržet kvůli odkazu šperků menší finanční částku, nebyla jedinou osobou, které matka své šperky

¹⁴⁶ *Její poslední vůle, kterou sepsala na zámku v Kladrubech roku 1846.* Stocklów uvádí také částku, kterou kněžna věnovala chudým. K této otázce viz dále. STOCKLÓW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau.* Tachau: Hermann Holub, 1878, s. 217.

¹⁴⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti.

¹⁴⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁴⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti.

¹⁵⁰ Dále jen zlatých.

¹⁵¹ Necesér je pouzdro nebo kufřík s drobnými cestovními potřebami. Eleonora uvedla, že jej rovněž zdědila po své matce.

¹⁵² *Schmuck von Rubis palais.* Domnívám se, že by se mohlo jednat o nějaké klenotnictví – možný překlad: Palác rubínů.

¹⁵³ *2 Brill. Tropfen mit m bezeichnet.* Eleonora tyto brilianty tedy i blíže popsala, měly být označeny písmenem *m*. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁵⁴ Diadém je čelenka, drahocenná ozdoba hlavy.

věnovala. Eleonora svůj svatební brilantový šperk, krásné perly i náušnice z perel, jež dostala od svého pátera, přičkla svému nejstaršímu synovi. V případě svatebního šperku si kněžna výslovně přála, aby tento klenot zůstal v rodině. Dále manželce nejstaršího syna věnovala kněžna všechny smaragdy, které se nacházely v její schránce na šperky, včetně smaragdů z jejího perlového náhrdelníku.¹⁵⁵

Mathilda zdědila po své matce kromě finanční částky a šperků také ještě matčinu knihovnu a část její garderoby, konkrétně krajky a šály.¹⁵⁶ Princezna Mathilda¹⁵⁷ byla druhorozenou dcerou a zároveň posledním potomkem Alfréda I. Windischgrätze a Marie Eleonory. Sestra Aglae byla však roku 1848 již pět let po smrti. Jako jediná dívka vedle svých pěti bratrů se Mathilda pravděpodobně velice těžce vyrovnávala se smrtí matky, ostatně v té době jí bylo necelých 13 let. Dokladem tohoto tvrzení může být dopis, který Mathilda napsala svému otci koncem roku 1848:

„Drahý otče!

Přestože jsem Ti psala teprve před několika dny, nemohu nenapsat Ti znovu ještě před koncem roku pár řádků, a to sdělit ti mé smutné a bolestné pocity při konci tohoto roku. Já nemohu ti popsat, jak mne bolí, když přemýšlím o tom, jak šťastni jsme byli před rokem s naší drahou a nezapomenutelnou matkou!

Kdo řekl by tenkrát, že ona, na které naše štěstí záviselo, nebude tu více! Jak lituji každého okamžiku, který jí byl ztrpčen kvůli mému dluhu!

Ach, můj drahý otče! Kéž bych Ti jednou mohla poskytnout nepatrnou útěchu za ni, která nám před pár měsíci takovým strašným způsobem vzata byla. To je mé velké přání.

Matce je nyní už dobře, neboť ji má nebe.

Její předčasnou smrtí nám bylo uštěděno mnoho smutných dní.

Avšak jakou radost měla by nyní, kdyby mohla vidět věhlas, kterého si dosáhl.

¹⁵⁵ Nejstarším synem Marie Eleonory byl Alfréd (II.) Josef Mikuláš (1819-1876), který se roku 1850 oženil s Hedvikou, roz. kněžnou z Lobkovic. Jelikož to byla jeho sestřenice, musel ke sňatku dostat od papeže Pia IX. dispens. Hedvika však po krátkém manželství již roku 1852 zemřela. Zanechala po sobě sotva ročního syna Alfréda (III.) Augusta Karla. HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 503.

¹⁵⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁵⁷ Mathilda Eleonora Aglae (1835-1906), provdána za prince Karla Vincence Verianda Windischgrätze (1821-1859) – Karel Vincenc Veriand byl synem Verianda Aloise, mladšího bratra Alfréda I. Generaci těchto bratrů se hlavní větev rodu Windischgrätzů rozdělila na alfrédovskou a veriandovskou. Z tohoto vyplývá, že princ Karel Vincenc Veriand byl Mathildiným bratrancem. K rozvětvení rodu Windischgrätzů více viz HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, zvláště s. 488-489, 510-511, 525-533. K princezně Mathildě více viz STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, s. 272.

Nu, můj milovaný a laskavý otče,

uctivě Ti ruku líbám a zůstávám Tvoji poslušnou dcerou, Mathilda

*V Praze dne 30. 12. 1848*¹⁵⁸

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, kněžna Marie Eleonora odkázala ve své závěti nemalý finanční obnos také chudým lidem. Jednalo se o 12 000 zlatých,¹⁵⁹ které byly určeny chudým v Tachově, Kladrubech, Štětkni¹⁶⁰ a v Rogatci.¹⁶¹ Z kněžniny závěti ovšem nevyplývá, zda tuto sumu peněz měla obdržet každá z výše uvedených obcí, či si ji měly mezi sebou rozdělit. Pro lepší zaopatření nemocných v Tachově kněžna stanovila ještě kapitál ve výši 2 000 zlatých.

Ve Štětkni nedaleko kostela měl být na přání kněžny postaven chudobinec sestávající se ze dvou obytných místností, dvou komor, jedné společné místnosti a z kuchyně. V této budově by mělo být ubytováno 10 až 12 starých chudých lidí, mužů i žen bez příštěší. Kněžniným záměrem bylo, aby byli zabezpečeni jako během jejího života. Na péči měl dohlížet úřadující farář, který měl na starosti také přijímání lidí do tohoto zařízení, přičemž přednost měli mít štěkenští poddaní.¹⁶²

Alžbětkám¹⁶³ v Praze určovala závěť odkaz 1 000 zlatých a nakonec ještě 500 zlatých chudobinci nacházejícím se v místě, kde kněžna zemře. Dále se kněžna v poslední vůli zabývala odkazem pro své služebnictvo. Svoji garderobu, vyjma krajek a šál, určila rozdělit ve stejném poměru mezi komornou a služebnou. Podrobněji je

¹⁵⁸ Z němčiny doslovně přeložila autorka. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 378, inv. č. 1614. Korespondence 1848/1849. Dopis princezny Mathildy knížeti Alfrédovi I. V kartonu je uložen i další dopis, který Mathilda adresovala také svému otci. Tento dopis ovšem není datován a Mathilda se v něm o své matce nezmiňuje. Zda se dochovalo více dopisů mezi princeznou Mathildou a jejím otcem, jsem prozatím nezjistila. Na tuto otázku se zaměřím v mém dalším bádání, ve kterém se budu soustředit primárně na korespondenci související se smrtí kněžny Marie Eleonory.

¹⁵⁹ O této části se zmiňuje také Joseph Stocklów. STOCKLÖW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau*. Tachau: Hermann Holub, 1878, s. 217.

¹⁶⁰ Štěkeň – městečko (též městys) ležící nedaleko Strakonice. Stejně jako Tachov, tak i panství Štěkeň získal v 18. století po vymřelých hrabatech Losech z Losinthalu Josef Mikuláš Windischgrätz.

¹⁶¹ Město Rogatec dnes náleží Slovinsku, najdeme ho v těsné blízkosti hranic s Chorvatskem. V úředně neověřeném opisu závěti se objevuje název v podobě *Rohitz*. V druhém opisu z roku 1853 se název obce vyskytuje v podobě *Rohitsch*. Panství Rohitsch/Rogatec zakoupili Windischgrätzové roku 1845, tehdy se nacházelo v jižním Štýrsku. Podrobnosti k tomuto sídlu více viz STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, zvláště s. 103, 302-305.

¹⁶² SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁶³ Alžbětky – řád sv. Alžběty Durynské, ženský ošetrovatelský řád založený v 17. století, do Prahy byly sestry alžbětky pozvány v 18. století a založily zde klášter spolu s nemocnicí. Dodnes u nás alžbětky působí např. v Praze, Brně a Jablunkově. Více viz např. ŠAMAL, Jindřich. *Klášter a nemocnice Alžbětinek na Slupi*. Praha: Vyšehrad, 1941. FLODROVÁ, Milena. *Konvent sester alžbětinek v Brně: 1749-1999*. Brno: Konvent sester alžbětinek, 1999.

v závěti věnována pozornost výši výslužného, nebo odstupného pro tyto dvě osoby. Hodnota odkazu měla být závislá na počtu odsloužených let v den smrti kněžny Eleonory. Z kontextu je také patné, že případné výslužné měly komorná a služebná pobírat v určité částce pravidelně, odstupné jim mělo být vyplaceno jen jednorázově. Pokud by komorná byla ve službách kněžny k datu její smrti deset let, získala by 240 zlatých, v případě čtyř let 200 zlatých a pokud by vykonávala svoji funkci méně jak čtyři roky, mělo jí být vyplaceno odstupné 400 zlatých. Ve stejném poměru bylo služebné určeno výslužné 160 až 100 zlatých, či odstupné 200 zlatých.

Bývalé chůvě svých dětí Judithě Spindler věnovala kněžna odkaz 200 zlatých a dalších 800 zlatých určila k rozdělení mezi ostatní služebnictvo. 100 dukátů měla dostat ještě kněžnina kmotřenka Eleonora Tedesko.¹⁶⁴ Všechny jmenované osoby se dle slov kněžny mohly modlit za klid její duše.

Eleonora ve své závěti samozřejmě nezapomněla ani na svého drahého manžela. Přenechala mu k dispozici veškerý svůj „*ostatní majetek v nemovitostech a dalších maličkostech*“. Nechybí ani děkovná slova věnovaná Alfrédovi: „*Děkuji mu zde hlasitě za jeho něžnou věrnou lásku a za jeho soucit a útěchu, kterou mi poskytoval ve dnech dobrých i zlých.*“¹⁶⁵ Eleonora ještě žádala o vykonání několika bohoslužeb po její smrti. Na panstvích manžela měly být slouženy mše pro klid duše Eleonořiny zesnulé matky a sestry, kněžny Pavliny ze Schönburgu, na faře *Reindorf*¹⁶⁶ potom za zesnulou dceru Aglae. Tato poslední jmenovaná mše měla být konána každoročně 6. července v den smrti dcery, a to po věčné časy.

Poslední slova závěti věnovala kněžna Eleonora svému manželovi a dětem: „*Mým dětem dávám své nejlepší požehnání. Až ony samy dočkají se dětí, tehdy může jim bůh oplatit to štěstí, které mi přinášela jejich láska a stále dětské oddané chování. A jednou může mne bůh spojit s mým drahým manželem a mými milovanými dětmi, potom co na tomto světě dočkají se veškerého štěstí, jenž se nechá spojit s jejich věčnou blažeností. Nakonec svoji nesmrtelnou duši svěřuji do rukou milujícího kněze, jenž mne může soudit dle jeho milosrdenství a spravedlnosti.*“¹⁶⁷

¹⁶⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie. K rodině Tedesko více viz STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert.* Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992, s. 103-106, 126-132.

¹⁶⁵ Překlad autorka. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁶⁶ Předpokládám, že se jedná o kostel ve Vídni.

¹⁶⁷ Překlad autorka. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

V případě úředně neověřeného opisu závěti jsou k samotnému textu připojeny ještě dva dodatky.¹⁶⁸ Nejmenovaný autor opisu popisuje malou obálku s názvem *Úvod k mému testamentu*,¹⁶⁹ jež byla pravděpodobně k závěti přiložena a ve které byly tyto dodatky uloženy. První přílohu sepsala Marie Eleonora ve Vídni dne 3. července 1847. Vyjadřuje se v ní o částce 9 000 zlatých, kterou vyzvedla ze své knížecí schwarzenberské pokladny. Tyto peníze určila považovat za dluh,¹⁷⁰ který bude úročen pěti procenty z jejích příjmů. Každoroční úroky z tohoto dluhu měly být uloženy do spořitelny. V okamžiku, kdy by spořicí knížka čítala 1 000 zlatých, měly být tyto peníze vyzvednuty a jako splátka uloženy do schwarzenberské pokladny. Originál této přílohy obdržel knížecí pokladník Schwarzenbergů Josef Wolf.¹⁷¹

Druhý dodatek sepsala kněžna v Tachově dne 3. prosince 1847. Znovu v něm zdůraznila, že peníze jmenované v příloze, chce považovat za dluh. Ještě předtím, než se tedy její majetek bude dělit mezi dědice, musí být nejprve tyto peníze splaceny do její pokladny.¹⁷²

¹⁶⁸ Viz poznámka 143.

¹⁶⁹ *Anfang zu meinem Testament*. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁷⁰ V dnešní terminologii se jedná o půjčku.

¹⁷¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁷² Tamtéž.

4. Dědictví

K otázce dědictví po kněžně Marii Eleonoře máme ve fondu rodu Windischgrätzů k dispozici poměrně velké množství dokumentů. Jeho značnou část tvoří různé účty, převážně z let 1848-1849,¹⁷³ a několik listů představujících průběžné propočty jednotlivých dědických dílů a odkazů.¹⁷⁴ Tyto listy můžeme označit za „pracovní“, neboť obsahují četné vpisky (nejčastěji představující matematické operace) pořízené i pouze tužkou. Lze se domnívat, že tyto výpočty sloužily jako podklad pro sestavení konečného vyúčtování, které je zde označováno jako „*Ausweis – výkaz*“. Takovéto výkazy se nám dochovaly hned tři. Dva z nich ovšem nejsou kompletní¹⁷⁵ – oba obsahují jen tři strany výkazu třetího, který je jako jediný ucelený.¹⁷⁶ Nekompletní je také další ze záznamů s názvem „*Erb-Theilung – dělení dědictví*“,¹⁷⁷ který končí přibližně ve stejné pasáži textu jako dva výkazy neucelené. V případě všech těchto tří neúplných písemností je podle způsobu zakončení pravděpodobnější, že nebyly nikdy dopsány, než že by se jejich druhé části nedochovaly. Otázkou však zůstává důvod tohoto „nedopsání“. Přestože tyto tři dokumenty nejsou celé, můžeme vyzorovat, že jejich zhotovené části svojí strukturou a obsahem odpovídají již zmíněnému výkazu kompletnímu,¹⁷⁸ v některých případech se však nepatrně odlišují hodnoty uváděných sum. Velice podrobný propočet jednotlivých odkazů přináší dokument s označením „*Erbtheils-Berechnung – výpočet dědických částí*“.¹⁷⁹ Veškerá čísla jako údaje o kapitálu, odkazech, úrocích, zbylém kapitálu apod. jsou zde zaznamenána do tabulek.

¹⁷³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Různé účty.

¹⁷⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Výpočty – několik listů, nejsou blíže označeny či datovány.

¹⁷⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Ausweis* – dva takto stejně označené dokumenty, liší se rukopisem.

¹⁷⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – *Ausweis*.

¹⁷⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Erb-Theilung*.

¹⁷⁸ Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Ausweis* – dva takto stejně označené dokumenty, liší se rukopisem. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Erb-Theilung*. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – *Ausweis*.

¹⁷⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Erbtheils-Berechnung*.

Nepatrné finanční odlišnosti mezi jednotlivými dokumenty¹⁸⁰ mohou svědčit o tom, že rozdělování pozůstalosti po zemřelé kněžně Marii Eleonoře nebylo zcela jednoznačnou záležitostí, ale prošlo určitým vývojem. V kompletním výkazu majetku se dozvídáme, že konečná verze byla uveřejněna počátkem roku 1850. Dne 10. února tohoto roku měl být soudu předložen finální výkaz dědických částí, jenž měl dodržovat testament a zároveň být sestaven také s ohledem na nezletilé spoludědice: prince Josefa a princeznu Mathildu. Tato konečná podoba výkazu byla úředně schválena císařsko-královským dekretem z 9. března roku 1850.¹⁸¹ Avšak ani toto rozdělení majetku nebylo zcela definitivní, ve „výpočtu dědických částí“ nalezneme propočty datované ještě k roku 1851.¹⁸²

Aktivní stav majetku kněžny Marie Eleonory Windischgrätz ke dni jejího úmrtí zahrnoval listinou zaručené i nezaručené osobní pohledávky. K zaručeným patřily: pohledávka u knížete Adolfa Schwarzenberga dle dluhopisu z 19. prosince roku 1833, která činila kapitál ve výši 28 000 zlatých konvenční měny,¹⁸³ k tomu ještě úrok 417 zlatých 49 krejcarů do konce roku 1848. U tachovského báňského úřadu na základě dluhopisu k 31. prosinci roku 1830 kapitál o hodnotě 4 000 zlatých a dle druhého dluhopisu k 1. lednu 1835 o hodnotě 1 000 zlatých. Úrok z těchto kapitálů v období od 1. ledna do 12. června 1848 činil 112 zlatých 30 krejcarů. Poslední pohledávku měla kněžna u svého manžela a dle svatební smlouvy z 27. května 1817 představovala splácené věno ve výši 30 000 zlatých. Listinou nezaručené byly dvě pohledávky též u Alfréda I. První z nich tvořil nepojištěný kapitál ve výši 107 072 zlatých a z něj úrok 2 409 zlatých 7 krejcarů od 1. ledna do 12. června 1848, druhou kapitál 20 000 zlatých a úrok 80 zlatých 34 krejcarů za období od 15. května do 12. června 1848.

Aktivní stav zahrnoval ještě ocenění kněžniných drahocenností a dalších movitých věcí, které byly dle závěti rozděleny mezi Eleonořinu dceru Mathildu a nejstaršího syna Alfréda a jeho manželku.¹⁸⁴ Hodnota šperků byla podle soudního

¹⁸⁰ Viz níže. Zabývat se ale budu jen těmi nejzásadnějšími. Některé rozdíly považuji v celkovém poměru za zanedbatelné.

¹⁸¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis.

¹⁸² SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Erbtheils-Berechnung.

¹⁸³ Dále jen zlatých. U některých částek se vyskytovaly i desetinné řády krejcarů, ty jsem pro větší přehlednost zaokrouhlila.

¹⁸⁴ V SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis, nalezneme zmínku o tom, že „der

soupisu stanovena na 20 169 zlatých. Pokladna nacházející se ve Štěkni byla oceněna na 424 zlatých 45 krejcarů, krajky a šály na 292 zlatých, knihy na 38 zlatých 47 krejcarů a další nerozdělené (blíže nespecifikované) věci byly ohodnoceny na 88 zlatých 30 krejcarů. Celková suma aktivního stavu majetku činila 214 105 zlatých 2 krejcarů.¹⁸⁵

Pasivní stav představoval pohřební výlohy a další náklady. Výdaje na smuteční akty činily v Praze 1 840 zlatých 36 krejcarů, v Tachově 2 075 zlatých 45 krejcarů a v Kladrubech jen 66 zlatých 10 krejcarů. K dalším nákladům patřil dle příkázání její jasnosti poplatek pro štěkeňského zahradníka na údržbu parku ve výši 690 zlatých 20 krejcarů.¹⁸⁶ Panu Johannu Gebhardovi byla ještě za života kněžny Eleonory přislíbena odměna 4 000 zlatých za výchovu jejích tří mladších synů a bývalé komorné paní Elise Ebert odměna ve výši 1 000 zlatých. Protože ta ale již dříve obdržela 500 zlatých, v rámci dědictví jí byla vyplacena už jen druhá polovina celkové částky. Poslední odměněnou v rámci těchto výdajů byla na základě ústního příslibu bývalá chůva Anna Merker, obnos jí určený činil 100 zlatých. Celková suma pasivního stavu byla vyčíslena na 9 272 zlatých 51 krejcarů.¹⁸⁷ V kompletním výkazu je uvedena jen částka 8 482 zlatých 31 krejcarů, protože zde chybí odměna zahradníkovi a chůvě Anně Merker.¹⁸⁸ Po vyplacení pasivního stavu z výše uvedené hodnoty stavu aktivního bylo ušetřeno (pokud dále pracujeme s hodnotou pasivního stavu včetně odměn pro zahradníka a chůvu) jmění o hodnotě 204 832 zlatých.

Z tohoto zůstatku byly uhrazeny testamentární odkazy. Zbožné odkazy činily 12 000 zlatých pro chudé v Tachově, Kladrubech, Štěkni a Rogatci, dále zaopatření 10 až 12 chudých ve štěkeňském špitále ročně 200 zlatých z krycího kapitálu ve výši 4 000 zlatých. Na konání každoročních zádušních mší v Tachově a v Reindorfu bylo určeno ročně 1 zlatý 15 krejcarů z krycího kapitálu, jenž činil 50 zlatých.¹⁸⁹ K lepšímu stravování chudých lidí v Tachově bylo

juwellen Schmuck - broušený klenot "byl císařsko-královským zemským povolením z 9. listopadu roku 1848 ponechán v úschově manželovi kněžny Marie Eleonory, knížeti Alfrédovi I.

¹⁸⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis.

¹⁸⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Ausweis – jeden ze dvou nedokončených výkazů.

¹⁸⁷ Tamtéž. V kompletním výkazu je částka jen 8 482 zlatých 31 krejcarů, protože zde chybí odměna zahradníkovi a chůvě Anně Merker.

¹⁸⁸ Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Ausweis – jeden ze dvou nedokončených výkazů. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis.

¹⁸⁹ Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Ausweis – jeden ze dvou nedokončených výkazů, se v přiděleném obnosu shoduje se SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení

určeno 2 000 zlatých, alžbětinkám v Praze 1 000 zlatých a 500 zlatých obdržel ještě pražský chudobinec, jelikož kněžna stanovila tuto sumu odkázat zařízení tohoto typu v místě, kde zemře. Nejen tyto poslední uvedené, ale i ostatní zbožné odkazy se shodují s Eleonořinou poslední vůlí. O penězích na konání bohoslužeb a pro špitál ve Štětkni se ale kněžna ve své závěti nezmínila.¹⁹⁰ Poslední zbožný odkaz, který představoval nejmenší částku, jen 4 zlaté, náležel jako zákonný příspěvek „Normalschulfonde“.¹⁹¹ Celková suma za výše jmenované odkazy byla 19 554 zlatých. Po jejich vyplacení činil zůstatek peněz přibližně 185 278 zlatých, byl určen pro rozdělení dědicům a na uhrazení „*ostatních*“ odkazů. Z částky byl zaplacen též půlprocentní poplatek, přibližně 926 zlatých, nadačnímu fondu.¹⁹²

„*Ostatní*“ odkazy zahrnovaly 200 zlatých pro bývalou chůvu kněžniných dětí Judithu Spindler, 800 zlatých pro ostatní služebnictvo a výslužné pro komornou a služebnou. Komorná jménem Natalie Scharpf i služebná Barbara Wittich získaly nejvyšší možnou částku stanovenou závětí, což tedy znamenalo ročně 240 zlatých pro Natalii a 160 zlatých pro Barbaru.¹⁹³ Z toho vyplývá, že obě musely mít u kněžny Marie Eleonory odslouženo minimálně deset let.¹⁹⁴ Tyto doživotní penze byly pojištěny krycím kapitálem ve výši 8 000 zlatých. Poslední odkaz byl určen kněžnině kmotřence Eleonoře Tedesco. Výkazy uvádí sumu 100 dukátů, již kněžna stanovila v závěti, ale také sumu 450 zlatých. Bohužel není zcela patrný vztah mezi těmito částkami, přičemž ale do celkové hodnoty „*ostatních*“ odkazů (9 450 zlatých) je počítána druhá zmíněná. Za zbožné a „*ostatní*“ odkazy bylo dohromady vyplaceno 29 004 zlatých.¹⁹⁵

Dochován je krátký záznam o převzetí některých z výše uvedených odkazů jakýmsi panem Haubnerem v Tachově dne 28. ledna roku 1850. Jmenovaný převzal odkazy celkem v hodnotě 2 987 zlatých 56 krejcarů. Výše částek pro pražský chudobinec, ostatní služebnictvo a „*Normalschulfonde*“ je shodná s výše uvedenými. Nelíší se ani odkaz pro paní Judithu Spindler. Ovšem v případě této obdarované se ze záznamu dozvídáme zajímavou informaci, že odkaz neobdržela ona, ale její dědička, jakási paní Loumann. Z toho vyplývá, že bývalá chůva Juditha Spindler byla v okamžiku vyplácení kněžniných odkazů pravděpodobně již po smrti. Nepatrně se liší peněžní příspěvek nadačnímu fondu, který je zde přibližně o 4 zlaté větší.

pozůstalosti po Eleonoře. Ausweis – jeden ze dvou nedokončených výkazů však uvádí pro každé z výše uvedených míst obnos 60 zlatých.

¹⁹⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

¹⁹¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Ausweis – jeden ze dvou nedokončených výkazů. Pravděpodobně jde o fond tzv. školy normální.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis.

¹⁹⁴ Viz 3. kapitola, str. 29.

¹⁹⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Erb-Theilung.

Znatelnější rozdíl vidíme pak u odkazu pro nezletilou kmotřenku Eleonoru Tedesco: na místo 450 zlatých tento záznam uvádí 553 zlatých 20 krejcarů.¹⁹⁶

Za nejdůležitější otázku v procesu rozdělování dědictví po zemřelé kněžně Marii Eleonoře můžeme považovat velikost dědických částí pro jejich šest žijících dětí, které se staly hlavními dědici.¹⁹⁷ Právě k této problematice je v dochovaných pramenech týkajících se kněžniny pozůstalosti věnováno nejvíce prostoru. Žádný z těchto dokumentů neopomíná kněžnino testamentární nařízení, že dcera Mathilda obdrží o 2 000 zlatých méně než její bratři. Kompletní výkaz majetku uvádí k rozdělení mezi šest dědiců částku 154 675 zlatých 28 krejcarů, ale propočty v tomto dokumentu přičky však Mathildě částku menší dokonce o 2 400 zlatých. Toto rozdělení podepsané ve Vídni 10. června roku 1850 knížecím radou Valentinem Sauerem mělo být tedy v poměru 26 179 zlatých 14 krejcarů pro každého ze synů a 23 779 zlatých 14 krejcarů pro dceru.¹⁹⁸ Hned k 15. červnu téhož roku obsahuje však výkaz dodatek, ve kterém se dědické obnosy zvýšily na 28 829 a 26 429 zlatých, stále ale ve stejném poměru. K tomuto navýšení došlo v závislosti na dvou sumách, které kněžna věnovala svým dvěma synům ještě před svou smrtí. Šlo o částky 3 900 zlatých pro prince Alfréda a 12 000 zlatých pro prince Victorina, které jim byly vyplaceny ze schwarzenberské pokladny. Po smrti matky byly tyto obnosy přerozděleny tak, aby každý z dětí získal navíc 2 650 zlatých.¹⁹⁹ S dostupných pramenů lze však vysledovat, že toto rozdělení nebylo konečné. „*Erbtheils-Berechnung*“²⁰⁰ a další ze záznamů²⁰¹ zabývající se pouze dědickými částmi pro kněžniny děti uvádějí shodné výpočty těchto obnosů:

Princ Alfréd obdržel 3 900 zlatých určených na vlastní dluhy, 5 750 zlatých od knížete Schwarzenbega,²⁰² k dispozici od „*jeho Jasnosti*“²⁰³ 7 945 zlatých 27 krejcarů a jako

¹⁹⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Krátký záznam o převzetí některých odkazů. Odkaz 553 zlatých 20 krejcarů pro Eleonoru Tedesco uvádí též SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Erbtheils-Berechnung*.

¹⁹⁷ V dokumentech je používáno vždy jen jedno z jejich křestních jmen, tedy princové Alfréd, Victorin, Ludwig, August a princezna Mathilda.

¹⁹⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis. Dle tohoto rozpočítání přebývá do celkové uvedené částky 42 krejcarů.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. *Erbtheils-Berechnung*.

²⁰¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Blíže neurčený výpočet dědických částí.

²⁰² Pravděpodobně od knížete Adolfa Schwarzenbega, u kterého měla kněžna Marie Eleonora pohledávku. Viz str. 32.

²⁰³ Pravděpodobně je tímto myšlen otec, kníže Alfréd I. Windischgrätz.

vinkulaci²⁰⁴ též od „jeho Jasnosti“ 12 058 zlatých 13 krejcarů. Princ Victorin získal 9 650 zlatých na vlastní dluhy, 7 945 zlatých 27 krejcarů k dispozici a 12 653 zlatých 40 krejcarů jako vinkulaci. Princi Augustovi bylo určeno 9 650 zlatých od knížete Schwarzenberga, 7 945 zlatých 27 krejcarů k dispozici a jako vinkulace 12 058 zlatých 13 krejcarů. Princ Ludwik dostal 7 300 zlatých od knížete Schwarzenberga, 10 295 zlatých 27 krejcarů k dispozici a 12 058 zlatých 13 krejcarů jako vinkulaci. Poslední ze synů, princ Josef, obdržel od knížete Schwarzenberga jen 2 650 zlatých, k dispozici pak 14 945 zlatých 27 krejcarů a jako vinkulaci 12 058 zlatých 13 krejcarů. Princezně Mathildě bylo vyplaceno 2 650 zlatých od knížete Schwarzenberga, 13 233 zlatých 45 krejcarů k dispozici a 11 769 zlatých 55 krejcarů jako vinkulovaná částka.²⁰⁵ Z výše uvedeného vyplývá, že částka, kterou kníže Alfréd I. určil jako vinkulaci, byla pro všechny syny stejné, v jiné výši byla určena pouze pro dceru. A suma určená otcem k dispozici byla shodná u všech dětí, vyjma prince Josefa a princezny Mathildy. Ostatní díly celkového obnosu se odlišovaly. Podle tohoto propočtu činily dědické části 29 653 zlatých 40 krejcarů pro syny a 27 653 zlatých 40 krejcarů pro dceru. V tomto případě tedy poměr již odpovídá matčinu nařízení, aby Mathilda obdržela přesně o 2 000 zlatých méně.

Avšak ani toto rozdělení nebylo definitivní, neboť došlo ještě k přepočtení poměrů jednotlivých dílů dědické části u princů Victorina a Ludwiga. Důvodem byl dluh 2 350 zlatých, jenž měl Victorin u tohoto svého bratra. Victorinovi byl tedy z jeho disponibilní částky odečten dluh a suma byla připsána Ludwigovi. O hodnotu této sumy mu byl ale zároveň snížen díl určený k dispozici tak, aby celková výše dědické části činila opět 29 653 zlatých 40 krejcarů. Victorinova dědická část však zůstala snížena o hodnotu jeho dluhu, činila tedy v závěru jen 27 303 zlatých 40 krejcarů.²⁰⁶

Úroky z kapitálů „jeho Jasnosti“ čítaly na konci roku 1850 celkem 18 913 zlatých 18 krejcarů. Z tohoto obnosu byly zaplacen pohřební výdaje, výslužné, odkaz pražskému chudobinci a cesta prince Ludwiga do Itálie, dohromady 5 521 zlatých 14 krejcarů. Zůstatek činící 13 392 zlatých 4 krejcarů byl rozdělen takto: za 2 000 zlatých byl splacen odkaz chudým z Tachova, 9 218 zlatých 11 krejcarů získali hlavní dědici a ze zbytku byla pokryta část dalších odkazů chudým. Dle tohoto výpisu úroků získali tedy princové Alfréd, Victorin, August, Ludwig, Josef a princezna Mathilda každý ještě přibližně 1 586 zlatých 22 krejcarů.²⁰⁷

²⁰⁴ Vinkulace (z lat. vinculum, pouto) znamená omezení dispozičního práva.

²⁰⁵ Srov. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Erbtheils-Berechnung. SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Blíže neurčený výpočet dědických částí.

²⁰⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Blíže neurčený výpočet dědických částí.

²⁰⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Auszug aus der Verlassenschafts-Berechnung. Interessen Vorschreibung.

Z obsahu rozdělení dědictví po kněžně Marii Eleonoře Windischgrätz vyplývá velice zřejmý poznatek, že její poslední vůle byla ve všech směrech plně respektována a dodržena.

ZÁVĚR

Napsání této práce pro mne bylo obrovským přínosem. Získala jsem mnoho zkušeností, nových informací a především zcela jiný pohled na osobnost kněžny Marie Eleonory Windischgrätz. Ještě před rokem pro mne život této ženy končil jejím zastřelením, ale dnes si uvědomuji, že teprve její smrt představovala okamžik, kdy byla „probuzena k životu“, neboť teprve tehdy vstoupila do povědomí lidí.

Pohřební rituály tvoří důležitý projev dobové mentality dané sociální skupiny i společnosti jako celku, a proto považuji za důležité podrobně zkoumat i pohřby jednotlivých významných šlechticů – a Marie Eleonora Windischgrätz, manželka vrchního velitele c. k. armády v Čechách byla bezesporu osobou zcela mimořádného významu. Proto mě poněkud překvapilo, že mezi smutečními hosty jednoznačně převažovali knížecí úředníci a poddaní, zcela minimálně byly zastoupeny jiné významné aristokratické rodiny a poměrně malá byla i účast samotných rodinných příslušníků (na pohřbu chyběl mimo jiné i sám manžel Eleonory, Alfréd I. Windischgrätz). Je však třeba zdůraznit skutečnost, že pohřeb kněžny Eleonory se uskutečnil v neklidné době roku 1848, která jistě nepřála jakémukoliv cestování a i na vrchního velitele vojsk v zemi kladla zvýšené nároky.

Úmrtí a pohřeb kněžny Marie Eleonory byly bezesporu významnou událostí, která oživila dějiny města Tachova i širokého okolí. Tento akt neměl však pouze lokální význam, jelikož nenadále úmrtí Marie Eleonory ovlivnilo i chod revolučních událostí v celé monarchii. Výsledky mé práce hodnotím jako přínos k regionálním dějinám Tachovska, které česká historiografie stále neprávem vnímá jako periferii veškerého dění, ale i všeobecně k české historii a v neposlední řadě také k dějinám rodu Windischgrätzů.

Je však třeba říci, že zjištěné poznatky nejsou vyčerpávající, naopak otevírají mnoho možností pro další výzkum. V rámci své diplomové práce bych na ně chtěla navázat analýzou ohlasů na smrt kněžny Marie Eleonory v dobovém tisku (případně i literatuře), ale především v korespondenci a kondolencích. Právě rozbor korespondence a kondolencí nám může poskytnout nejen představu o tom, jak byla smrt kněžny vnímána v rodině, kruzích aristokracie, poddaných i široké veřejnosti, ale také ještě blíže osvětlit zákulisí celé události. Bylo by rovněž vhodné zasadit tuto mikrosundu do hlubších souvislostí a zkoumat problematiku šlechtických pohřbů a dědického řízení i

z dalších úhlů pohledu, např. projevy rodové tradice, symboliky a podobně. Pro další výzkum naznačených otázek by bylo zapotřebí, aby takovýchto sond bylo vykonáno podstatně více než doposud.²⁰⁸

²⁰⁸ Srov. např. BEZECNÝ, Zdeněk. Smrt šlechtice. In *Fenomén smrti v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 20. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 9. – 11. března 2000*. Praha: KLP, 2001, ISBN 80-85917-79-3, s. 260-266. GRUBHOFFER, Václav. Posvátné v profánním aneb Smrt a pohřeb šlechtice na samém konci „dlouhého“ 19. století. In *Celostátní studentská vědecká konference Historie 2005*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s. 128.147. GRUBHOFFER, Václav. "Mou nesmrtelnou duši poroučím milosrdenství jejího Stvořitele..." Pohřby Schwarzenbergů v 19. a na počátku 20. století. In: *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2008, s. 653-664.

Resumé

Marie Eleonore Windischgrätz (1796-1848), geborene Prinzessin Schwarzenberg, Frau von dem Feldmarshall Alfred I. Windischgrätz, wurde das bekannteste Opfer der Revolution in Prag im Jahre 1848. Ihr Begräbnis hat am 10. Juli 1848 in Tachau stattgefunden. Dem Trauerzeremoniell sind die umfangreichen Vorbereitungen vorausgegangen, zum Beispiel Auswahl der Träger, Sicherung der Unterkunft usw. Fürstin Eleonore wurde in die Familiengruft, die in der Kirche des Heiligen Wenzels ursprünglich war, begraben. Noch im 19. Jahrhundert wurde eine neue Familiengruft in Kladrau aufgestellt und die Überreste der Fürstin Eleonore wurden im Jahre 1886 hierher übertragen.

Am 18. Januar 1846 hat Marie Eleonore den letzten Willen geschrieben. In diesem Testament hat sie viele Legate vermacht, vor allem fromme Legate für die Armen und noch für die Hauleute. Hat auch bestimmt, wie ihr Vermögen nach ihrem Tod vertheilt werden sollte. Folgende Teilung entspricht dem Testament. Die Haupterbe waren ihre sechs Kinder. Die Söhne haben nach dem letzten Willen mehr Geld als die Töchter erhalten, weil Tochter Mathilde noch verschiedene Schmucke bekommen hat. Die Handlung über die Vertheilung des Verlass-Vermögens hat etwa zwei Jahre gedauert und war nicht so eindeutig.

Diese Arbeit ist vor allem auf den historischen Quellen gegründet. Die Fotodokumentation konkretisiert hauptsächlich ursprüngliche und auch heutige Gruften der Familie Windischgrätz.

Použité prameny a literatura

Prameny nevydané:

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Testamens – Copie.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Erbtheils-Berechnung.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Erb-Theilung.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Ausweis – dva takto stejně označené dokumenty, liší se rukopisem.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Výpočty – několik listů, nejsou blíže označeny či datovány.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Krátký záznam o převzetí některých odkazů.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Blíže neurčený výpočet dědických částí.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 26, inv. č. 1179. Jednání o rozdělení pozůstalosti po Eleonoře. Auszug aus der Verlassenschafts-Berechnung. Interessen Vorschreibung.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 29, inv. č. 1301. Katafalk.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 381, inv. č. 1618. Miscellanea č. 1-13, 1848-1852. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 378, inv. č. 1614. Korespondence 1848/1849. Dopis princezny Mathildy knížeti Alfrédovi I.

- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vormerkungen über die wegen Beerdigung des hohen Leichnams der gnädigsten durchlauchtigsten Frau Fürstin zu treffend Vorkehrungen.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Blíže neurčený účet, jeden list.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Consignation über die verwendeten Bothen bei der Ankunft der hohen Leiche der gnädigsten Frau Fürstin Eleonore von Windischgrätz, geboren Fürstin zu Schwarzenberg.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Entgegenfart.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Bestimmung wegen Wachehalten.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Verzeichnis über die Vertheilung der Wachskerzen bei der Beerdigung der Durchlauchtigsten seligen Frau Fürstin.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Verzeichnis über die Vertheilung der Wachskerzenberg der Beerdigung der Durchlauchtigsten seligen Frau Fürstin.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Vertheilung.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Pracovní záznam Träeger, 2 listy.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Pracovní záznam Träeger, 1 list.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Pracovní záznam Träeger von den Zünften, 1 list.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1683. Úmrtí. Výstřížek z novin. Westböhmisches Volksblatt Nr. 54, s. 5. Ein 60jähriges Trauerjubiläum zum 10. Juli 1848.
- SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Výkaz majetku ke 12. 6. 1848 – Ausweis.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Různé účty.

SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium) 1836-1946.

SOkA Tachov. Fond Farní úřad Pozorka (nezpracováno). Farní kronika 1852-1945.

SOkA Tachov. Fond Farní úřad Kladruby (nezpracováno). Farní kronika 1836-1970.

SOkA Tachov. Fond Archiv města Kladruby (nezpracováno). Kronika města 1843-1936.

Prameny vydané:

RUDL, Joseph. *Barikády pražské v osudném týdnu svatodušním roku 1848*. Praha: M. J. Landau, 1848.

WINDISCHGRÄTZ, Ernst Alfred. *Alfred Fürst zu Windischgrätz, k. k. Feldmarschall – Lieutenant und kommandierender General in Böhmen*. Wien: Gerold, 1848.

Zum fünfzigsten Gedächtnistage des großen Brandes, der im Jahre 1843 die Stadt Kladrau verheerte. Mies: Selbstverlag, 1893.

Literatura:

ADAMCOVÁ, Marie. *Boje za svobodu roku 1848*. Praha: Státní nakladatelství, 1948.

BAJEROVÁ, Anna. *Z české revoluce 1848*. Praha: F. Topič, 1919.

BAJEROVÁ, Anna. *Svatodušní bouře v Praze r. 1848 ve světle soudního vyšetřování*. Plzeň: Karel Beníšek, 1920.

BENEŠ, Karel Josef. *Studentský hrdina: obraz z bouřlivého roku 1848*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1956.

BEZECNÝ, Zdeněk. *Smrt šlechtice*. In *Fenomén smrti v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 20. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 9. – 11. března 2000*. Praha: KLP, 2001, ISBN 80-85917-79-3, s. 260-266.

- BEZECNÝ, Zdeněk; GAŽI, Martin; PUTNA, Martin C. a kol. *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2008. ISBN 978-80-85033-10-6.
- BYSTRICKÝ, Vladimír; RUBÁŠOVÁ, Kateřina. *Stříbro aneb dějiny jednoho města*. Stříbro: Nadace Jakoubka ze Stříbra, 2000.
- ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-STYLIZACE spol. s r. o., 1995.
- HLAVÁČEK, Ivan; KAŠPAR, Jaroslav; NOVÝ, Jaroslav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H&H, 2002. ISBN 80-7319-004-4.
- HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3.
- HOFMANN, Gustav. Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu. *Sborník archivních prací*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 411-551.
- HOFMANN, Gustav. *Rodinný archiv Windischgrätzů 1226-1945*. I-IV. Inventář k fondu (strojopis). Klatovy: Státní oblastní archiv, 1970-1975.
- IVANOV, Miroslav. *Podivuhodné příběhy*. Praha: Práce, 1979.
- JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.
- KLÍMA, Arnošt. *Rok 1848 v Čechách*. Praha: Svoboda, 1948.
- KISCH, Egon Erwin. *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.
- KOLEJKA, Josef. *Národy habsburské monarchie v revoluci 1848-1849*. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0042-1.
- KÖFERL, Josef. *Der politische Bezirk Tachau*. Tachau: Selbstverlag, 1890.
- KULHÁNKOVÁ, Petra. *Marie Eleonora Windischgrätzová. Život šlechtičny v 1. polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2005.
- LENDEROVÁ, Milena. *Tragický bál. Život a smrt Pavlína ze Schwarzenbergu*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-657-6.
- MARKUS, Antonín. *Rod knížat ze Schwarzenberku*. Třeboň: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936.
- MAŠEK, Petr. *Modrá krev. Minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0346-9.

- MRÁZEK, Štěpán. *Výchova a cestování schwarzenberských šlechtičen na přelomu 18. a 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav JČU, České Budějovice, 2000.
- NOVÁČEK, Karel a kol. *Kladrubský klášter 1115-1421. Osídlení-architektura-artefakty*. Plzeň: ZČU, 2010. ISBN 978-80-87271-18-6.
- POLIŠENSKÝ, Josef. *Revoluce a kontrarevoluce v Rakousku 1848*. Praha: Svoboda, 1957.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Tachov – město. Historicko-turistický průvodce č. 8*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2007. ISBN 978-80-86125-12-1.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Stříbrsko a Borsko. Historicko-turistický průvodce č. 4*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1995. ISBN 80-901122-9-3.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Světce u Tachova v proměnách staletí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2009. ISBN 978-80-86125-94-7.
- RANDÁK, Jan. *Kult mrtvých. Smrt a umírání v revoluci 1848*. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-970-8.
- ROUBÍK, František. *Rok 1848 v obrázcích a karikaturách*. Praha: Orbis, 1948.
- ROUBÍK, František. *Český rok 1848*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1948.
- SEJBAL, Jiří. *Základy peněžního vývoje*. Brno: Masarykova univerzita, ekonomicko-správní fakulta, 1997. ISBN 80-210-1734-1.
- STEKL, Hannes; WAKOUNIG, Marija. *Windisch-Grätz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1992.
- STOCKLÖW, Joseph. *Geschichte der Stadt Tachau*. Tachau: Selbstverlag, 1878.
- ŠTAIF, Jiří. *Revoluční léta 1848-1849 a české země*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1990. ISBN 80-85268-01-9.
- ŠVANDRLÍK, Richard. Svojšíň, památky v parku a okolí. *Hamelika*, 2000, roč. 24, č. 10 (celkové pořadové číslo 308).
- UDALCOV, Ivan Ivanovič. *Rok 1848 v Čechách*. Brno: Rovnost, 1950.
- WATZKA, Karl Ludvig. *Excerpten aus der Chronik der Stadt Mies 1131-1875*. S. 1. [Dinkelsbühl]: Heimatkreises Mies – Pilsen, 1957.

WESCHTA, Wilhelm. *Kladrau. Geschichte des Klosters und der Stadt*. Dinkelsbühl: Heimatkreis Mies – Pilsen, 1966.

ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991.

ŽUPANIČ, Jan; FIALA, Michal; STELLNER, František. *Encyklopedie knížecích rodů zemi koruny české*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2001. ISBN 80-86493-00-8.

Elektronické zdroje:

Zaniklé obce a objekty po roce 1945 [online]. [cit. 2011-10-07]. Dostupné z: <<http://zanikleobce.cz/>>.

Seznam příloh

- č. 1 Marie Eleonora Windischgrätz, Johann Nepomuk Ender, Vídeň 1833, klášter Kladruby, knihovna rodu Windischgrätzů
(fotografie poskytla správa objektu).
- č. 2 Marie Eleonora Windischgrätz, Johann Nepomuk Ender, Vídeň 1833, klášter Kladruby, knihovna rodu Windischgrätzů
(fotografie poskytla správa objektu).
- č. 3 Marie Eleonora Windischgrätz, Johann Nepomuk Ender, Vídeň 1833, klášter Kladruby, knihovna rodu Windischgrätzů
(fotografie poskytla správa objektu)
- č. 4 Posmrtná maska Marie Eleonory Windischgrätz, klášter Kladruby
(fotografie poskytla správa objektu)
- č. 5 Posmrtná maska Marie Eleonory Windischgrätz, klášter Kladruby
(fotografie poskytla správa objektu)
- č. 6 Kresba katafalku
(SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 29, inv. č. 1301. Katafalk)
- č. 7 Marian Joseph Heidl
(HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3, s. 102)
- č. 8 Tachov, kostel sv. Václava, bývalá pohřební kaple s hrobkou rodu Windischgrätzů
(vlastní fotografie)
- č. 9 Vstup do hrobky v kostele sv. Václava
(vlastní fotografie)
- č. 10 Kostel sv. Václava dříve, pomník s epitafem a sousoším od J. Krannera
(PROCHÁZKA, Zdeněk. *Světce u Tachova v proměnách staletí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2009. ISBN 978-80-86125-94-7, s. 36)
- č. 11 Klášter Kladruby, interiér kaple Všech svatých
(fotografii poskytla správa objektu)
- č. 12 Klášter Kladruby, kaple Všech svatých, vstup do hrobky
(fotografii poskytla správa objektu)

- č. 13 Klášter Kladruby, kaple Všech svatých, zavěšené stuhy z pohřebních věnců
(fotografii poskytla správa objektu)
- č. 14 Klášter Kladruby, kaple Všech svatých, pomník s epitafem
(fotografii poskytla správa objektu)
- č. 15 Kladruby, kaple Všech svatých, detail pomníku
(fotografii poskytla správa objektu)
- č. 16 Klášter Kladruby, hrobka rodu Windischgrätzů
(fotografie poskytla správa objektu)
- č. 17 Klášter Kladruby, hrobka rodu Windischgrätzů
(fotografie poskytla správa objektu)
- č. 18 Klášter Kladruby, hrobka rodu Windischgrätzů
(fotografie poskytla správa objektu)
- č. 19 Mapa měst, obcí a osad (v okolí Tachova) zmíněných v mé práci
(vlastní tvorba)
- č. 20 Ukázka textu z kroniky
(SOkA Tachov. Fond Děkanství Tachov (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium) 1836-1946, s. 265)
- č. 21 Ukázka textu závěti
(SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové záležitosti. Opis závěti)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1, 2, 3: Marie Eleonora Windischgrätz,
Johann Nepomuk Ender, Vídeň 1833
(klášter Kladruby, knihovna rodu Windischgrätzů,
fotografie poskytla správa objektu).

Příloha č. 4, 5: Posmrtná maska Marie Eleonory Windischgrätz (klášter Kladruby, fotografie poskytla správa objektu).

Příloha č. 6: Kresba katafalku
(SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 29, inv. č. 1301. Katafalk).

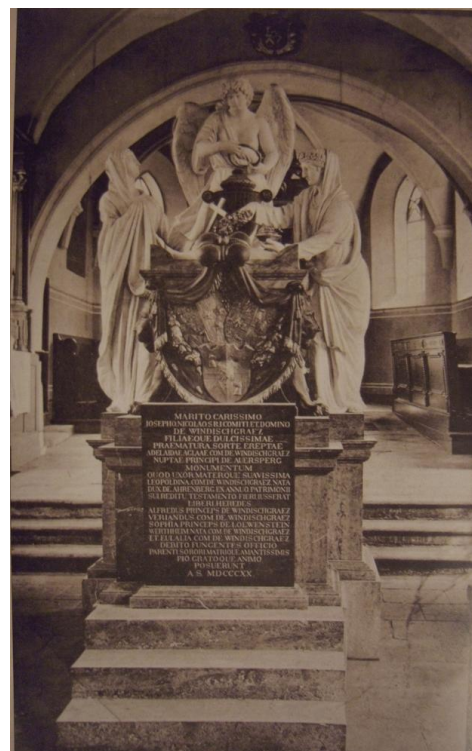
Příloha č. 7: Marian Joseph Heintl
(HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3, s. 102).

Příloha č. 8: Tachov, kostel sv. Václava, bývalá pohřební kaple s hrobkou rodu Windischgrätzů (vlastní fotografie).

Příloha č. 9: Vstup do hrobky v kostele sv. Václava (vlastní fotografie).

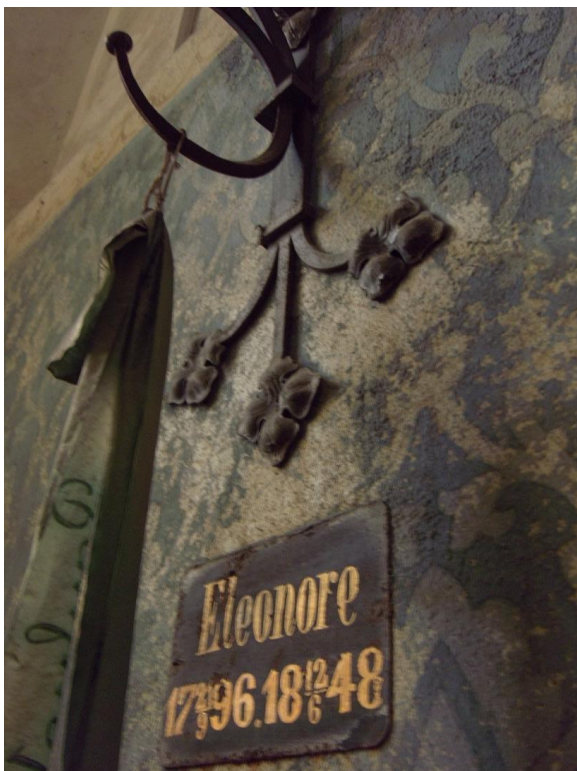
Příloha č. 10: Kostel sv. Václava dříve, pomník s epitařem a sousoším od J. Krannera (PROCHÁZKA, Zdeněk. *Svěťce u Tachova v proměnách staletí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2009. ISBN 978-80-86125-94-7.

Příloha č. 11: Klášter Kladruby, interiér kaple Všech svatých (fotografii poskytla správa objektu).

Příloha č. 12: Klášter Kladruby, kaple Všech svatých, vstup do hrobky (fotografii poskytla správa objektu).

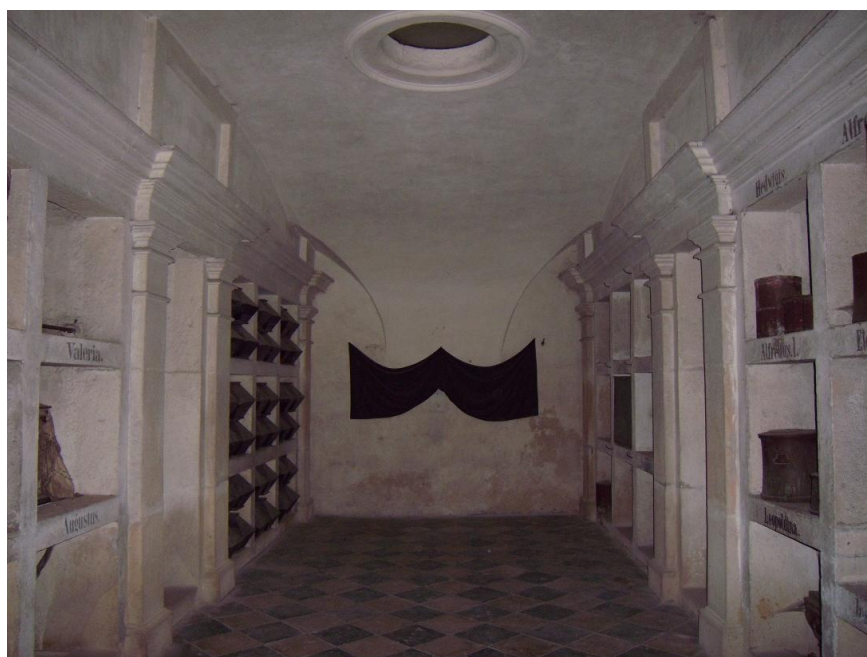
Příloha č. 13: Klášter Kladruby, kaple Všech svatých, zavěšené stuhy z pohřebních věnců (fotografii poskytla správa objektu).

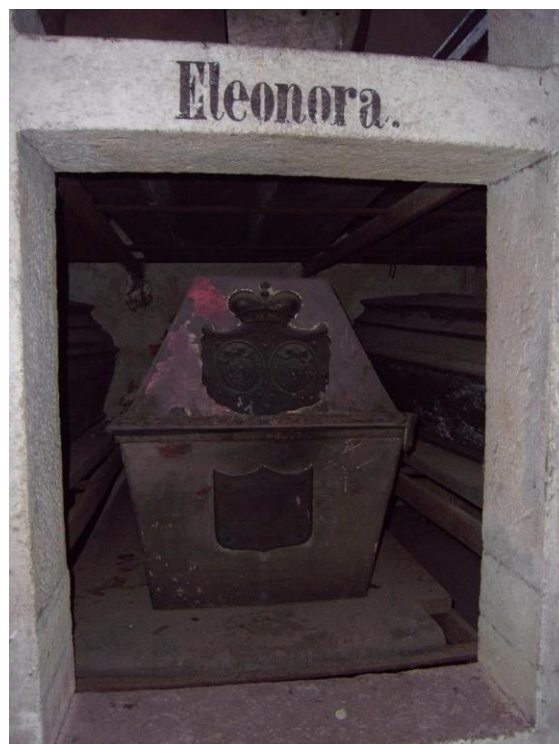
Příloha č. 14: Klášter Kladruby, kaple Všech svatých, pomník s epitafem (fotografii poskytla správa objektu).

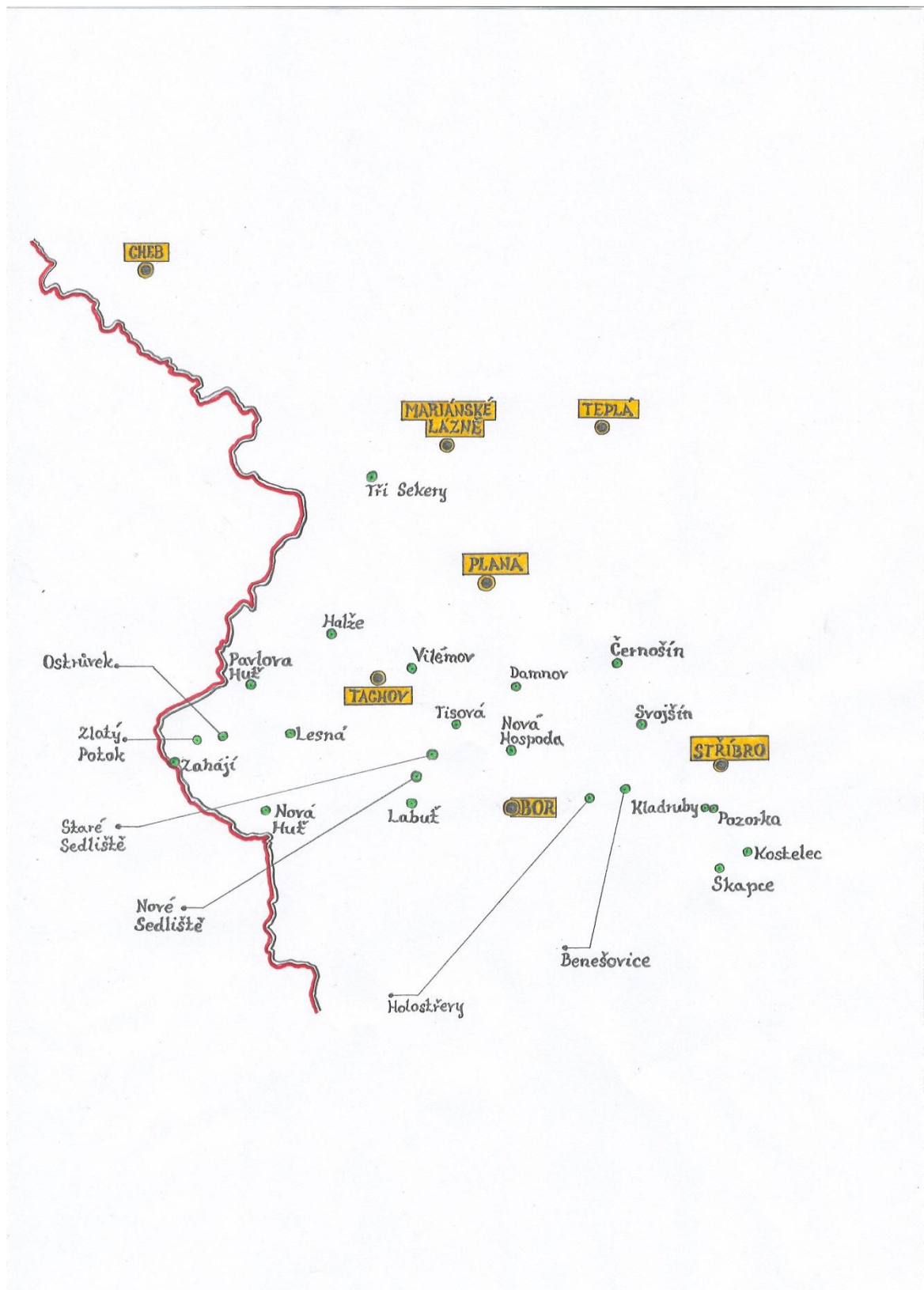

Příloha č. 15: Kladruby, kaple Všech svatých, detail pomníku (fotografii poskytla správa objektu).

Příloha č. 16, 17, 18: Klášter Kladruby, hrobka rodu Windischgrätzů,
(fotografie poskytla správa objektu).

Příloha č. 19: Mapa měst, obcí a osad (v okolí Tachova) zmíněných v mé práci (vlastní tvorba).

Zur Erlaubt eine Luwintung und gnan
 Gesta ist waffelgum Edelsteking gnos.
 gun:

Zur Pfla zu in hohen Herrschaften
 mit k. k. gnun Offizier.

Zur Swan id kunn kloy den ein fayswe:
 gu Gmüßknit ein in hf Gwung k.
 zinn mit Agun. Linn Obvamt.
 man ein gnun Obvamt.

Lri ein ubiqm hf. Lwanku ein dwin
 na ein gnlwun hf Lwanku.

Linn Gwntwintf Loayoli Winnu ein
 Placianlgawit von Pllau, ein gnun
 den Lwanku ein Müfiv dwin ein dwt.

Wiften ein Gwntwunnt, binn Gwnt
 wintf Gnang Placianlgawit fayswe Wiften
 fowt bann den ein in allwntlls waf

waf wunntlls Offizier von in Plac.
 wntwun, binn Gwntwintf Lwanku ein
 Placianlgawit, binn Gwntwintf

Wntwun, ein Placianlgawit von Gnang
 ein dwt. Zur Erlaubt eine
 Gnun ein in dwin dwt auf in
 Pfla zu bldn in dwt.

Zur abique Aufsunbung und fup.
 Wiften Aufsunbung dwt ein zu
 Wiften in waf falyun Gmunkun
 gun bntwunnt.

Placian Aufsunbung den Aufsun ein
 ein Aufsun dwt waf gung post
 dwt Aufsun Aufsun ein ein
 Aufsun ein Aufsun Aufsun
 ein ein Aufsun Aufsun, wa dwt von
 Aufsun. Gun Aufsun Aufsun ein
 Aufsun ein ein Libera mit dwt,
 Aufsun ein Aufsun ein Aufsun

Příloha č. 20: Ukázka textu z kroniky
 (SOka Tachov, Fond Děkanství Tachov (nezpracováno). Farní kronika (Liber memorabilium) 1836-
 1946, s. 265).

Lieber in meinem bestrahlten Gew. — Wenn Sie selbst Kinder
 bekommen, so möge Ihnen Gott diese das gleiche
 zu gesellen, was mich Ihre Liebe in die, Ihre beidseitige
 Liebe, das große Glück zu machen mag. —
 So möge mich das Glück mit meinem Namen zu
 was ich mit dem lieben Kindern wieder zu kommen
 möge, wie Sie auf diese Welt alle das gleiche selbst zu
 dem Geben, was Sie mit dem großen Glück zu sein
 kann. —
 Ich bin sehr dankbar in meinem bestrahlten Gew. in die
 Hände der lieben Eltern, das mich nach dem
 bestrahlten Glück zu sein, das mich nach dem
 Glück zu sein mag. —
 Pflanz Klauau am 18. Jänner 1846 —
 Antonia Lützler zu Kinderspital
 geb. Prinz v. Schwarzenberg
 Mich in der bestrahlten Gew. des b. b. Landes
 am 16. August 1848 im I. Senate bestrahlten.
 Gustav Ludwig v.
 b. b. Landes. —
 Mit dem mich bestrahlten Gew. des b. b. Landes
 original. bestrahlten bestrahlten Gew.
 bestrahlten des b. b. Landes bestrahlten des b. b. Landes
 Prag am 27. Juni 1853.

 Gustav Ludwig

Příloha č. 21: Ukázka textu závěti
 (SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuku. Fond RA Windischgrätz, kart. 442, inv. č. 1684. Majetkové
 záležitosti. Opis závěti).